

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ
ADAYLARININ ATATÜRK ALGISI

Ülkü UYAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2020

©2020-Ülkü UYAR

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ
ADAYLARININ ATATÜRK ALGISI

**THE PERCEPTIONS OF ATATÜRK AMONG THE PRE-
SERVICE SOCIAL STUDIES AND CLASSROOM TEACHERS**

Hazırlayan

Ülkü UYAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Bayram TAY

KIRŞEHİR-2020

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Ülkü UYAR tarafından hazırlanan “*Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algısı*” adlı tez çalışması 20/01/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Prof. Dr. Bayram TAY

Üye(İmza)

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Üye(İmza)

Doç. Dr. Tercan YILDIRIM

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2020

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

20/01/2020

Ülkü UYAR

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ADAYLARININ ATATÜRK ALGISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ülkü UYAR

Danışman: Prof. Dr. Bayram TAY

2020 – xv+94

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İlköğretim Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Bayram TAY

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Doç. Dr. Tercan YILDIRIM

Bu araştırma, Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretim sorumluluğunu üzerine alacak olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Kesitsel betimsel tarama modelindeki bu çalışmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Kırşehir Ahi Evran, Bozok, Necmettin Erbakan, Gazi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitelerinin sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği 3. ve 4. sınıfında öğrenime devam eden öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini Kırşehir Ahi Evran, Bozok, Necmettin Erbakan, Gazi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitelerinin sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği 3. ve 4. sınıfında öğrenime devam eden 795 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını belirlemek için Dönmez ve Hamarat (2014) tarafından geliştirilen “Atatürk algısı ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmanın veri analizi için SPSS 25.00 (Statistical Package For Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, elde edilen verilerin çözümlenmesinde frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (SD) dağılımları ve öğretmen adaylarının algı düzeylerini belirlemek için tek örnek t testi hesaplanmıştır. Bununla birlikte, çoklu değişkenlerle karşılaştırma yapmada verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine kolmogorov smirnov normallik testi ile bakılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği görülerek iki değişkenli karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, üç ve daha fazla değişkenlerde de Kruskal-Wallis H testi analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın bulguları sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir: Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’e yönelik algı düzeyleri ortalamasına bakıldığında “oldukça” boyutunda ve aritmetik ortalamasının 4.12 olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’e yönelik algı düzeylerinin belirlendiği bu çalışmada kullanılan veri toplama aracındaki 32 sorudan 15’ine öğretmen adaylarının “tamamen” boyutunda cevap verdikleri, 17 soruya da “oldukça” boyutunda cevap verdikleri anlaşılmaktadır. Sosyal

bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarının; olumlu düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarının cinsiyet, devam edilen anabilimdalı, öğrenim gördükleri anabilim dalından memnun olma durumları ve öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sıralarına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarının sınıf düzeylerine göre farklılaştığı ve bu farkın 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarının öğrenim gördükleri üniversiteye göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Atatürk algısı, sosyal bilgiler, öğretmen adayları.

ABSTRACT

THE PERCEPTIONS OF ATATÜRK AMONG THE PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES AND CLASSROOM TEACHERS

M.Sc.Thesis

Preparer: Ülkü UYAR

Advisor : Prof. Dr. Bayram TAY

2020 – xv+94

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Primary Department

Social Studies Teachers Science

Jury

Prof. Dr. Bayram TAY

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Prof. Dr. Tercan YILDIRIM

The aim of this study is to determine the perceptions of Atatürk among the prospective social studies and form teachers who are expected to assume the responsibility of teaching about Atatürk and Atatürkism. The population of this cross-sectional descriptive survey was made up of the pre-service teachers in the 3rd and 4th grades of social studies and form/classroom teaching at Kırşehir Ahi Evran, Bozok, Necmettin Erbakan, Gazi and Nevşehir Hacı Bektaş Veli universities in 2018-2019 academic year. The sample of the study consists of 795 pre-service teachers studying in the departments of social studies and form/classroom teaching in the 3rd and 4th grade at Kırşehir Ahi Evran, Bozok, Necmettin Erbakan, Gazi and Nevşehir Hacı Bektaş Veli Universities. Within the scope of the research, “Atatürk perception scale” developed by Dönmez and Hamarat (2014) was used to determine the perceptions of Atatürk among the pre-service social studies and form/classroom teachers.

SPSS 25.00 (Statistical Package For Social Sciences) package program was used for data analysis. Frequency (f), percentage (%), arithmetic mean ($\bar{x}$) and standard deviation (SD) distributions and single level t test were calculated to analyse the obtained data and to determine the perception levels of pre-service teachers. Regarding the comparison of multiple variables, whether the data showed a normal distribution was examined by the Kolmogorov Smirnov normality test, whereas Mann-Whitney U test was used in two-variable comparisons and Kruskal-Wallis H test in three and more variables.

The results of the research can be summarized as follows: The level of perceptions towards Atatürk among the social studies and form teacher candidates is found to be averagely “fair” with

an arithmetic mean of 4.12. It is understood that the pre-service teachers “strongly agreed” with 15 of the 32 questions and “somewhat agreed” with the remaining 17 questions on the data collection tool. It is therefore concluded that pre-service social studies and form teachers have a positively high level of perception towards Atatürk. It is another result of the research that the perceptions in question did not differ according to gender, the department they study in, their satisfaction with the department they study in, and the order of choosing the university they receive education. The perceptions of Atatürk differed according to the grade and this difference is in favour of the prospective teachers studying in the 4th grade. It is also found that the perceptions of Atatürk among the pre-service social studies and form/classroom teachers differed according to the university in which the candidates receive education.

Keywords: Atatürk, perception of Atatürk, social studies, pre-service teachers

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyet'nin kurucusu ulu önder Atatürk'ün çağının ilerisinde bir lider olarak bizlere gerek ilkeleri gerekse düşünce sistemi ile her zaman yol gösterici bir lider olduğu düşünülmektedir. Bilginin hızla değiştiği küreselleşen dünyada çağı yakalamak Ulu önder Atatürk'ü anlamak ve onun ışığında ilerlemekle mümkün olacağı düşünülmektedir. Nitekim Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni muasır medeniyetler seviyesine taşımanın öneminden bahsetmiş ve taşıyıcısı olarak da çocuklarımızı görmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği olan çocuklarımızı Başöğretmen Atatürk'ün ışığında yetiştirip etkin bir vatandaş olarak küreselleşen dünyaya entegre edecek olan da öğretmenlerimiz olarak düşünülebilir. Zira Atatürk “öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır” derken öğretmenlerimize önemli görevler yüklemiştir. Bu sebeplerle öğretmenlerimizin ulu önder Atatürk'ü nasıl algıladıklarının önemli olduğu düşünülmektedir. Toplumumuz temel taşı olan eğitim sisteminin uygulayıcısı öğretmenlerimizin Atatürk'ü şüphesiz ki algıladıkları şekliyle aktaracakları aklı gelmektedir.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır, birinci bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada verilen çeşitli kavramların tanımları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümünde; kuramsal açıklamalar ve ilgili literatüre yer verilmiş, üçüncü bölümde araştırmanın yönteminden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümünde bulgular ve yorumlara yer verilmiş, beşinci bölümde sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın planlanıp yürütülmesinde engin bilgisiyle ışık olan, kıymetli zamanını ve desteğini esirgemeyen manende hep yanımda olan ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum hocam, büyüğüm ve hatta babam diyebileceğim hayat boyu minnet ve saygıyla anacağım çok değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Bayram TAY'a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca tez jurisinde yer alarak çalışmamım eksiklerini görmemi sağlayan, değerli fikirlerini esirgemeyen sayın Prof. Dr. Ali MEYDAN ve Doç. Dr. Tercan YILDIRIM hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olduğunu hissettiğim, maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen, tez çalışmamın ortaya çıkmasında en az benim kadar emeği geçen, hayattaki şansım, hayat arkadaşım, sevgili eşim Emrah UYAR'a fedakârlıklarından dolayı ve varlığı

ile bana destek olan, güç veren sevgili oğlumuz Halit Efe'ye sonsuz teşekkürler. Ayrıca
ömür boyu yanımda olan sevgili annem ve babama da teşekkürü bir borç bilirim.

Kırşehir-2020

Ülkü UYAR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY -----	<i>i</i>
BİLDİRİM -----	<i>ii</i>
ÖZET -----	<i>iii</i>
ABSTRACT -----	<i>v</i>
ÖN SÖZ -----	<i>vii</i>
İÇİNDEKİLER -----	<i>ix</i>
TABLO LİSTESİ -----	<i>xiii</i>
SİMGELER VE KISALTMALAR -----	<i>xv</i>
BÖLÜM I -----	<i>1</i>
1. GİRİŞ -----	<i>1</i>
1.1. PROBLEM DURUMU -----	<i>1</i>
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ -----	<i>2</i>
1.3. PROBLEM CÜMLESİ -----	<i>3</i>
1.3.1.Alt Problemler -----	<i>4</i>
1.4. SINIRLILIKLAR -----	<i>4</i>
1.5. VARSAYIMLAR -----	<i>4</i>
1.6. TANIMLAR-----	<i>4</i>
BÖLÜM II -----	<i>6</i>
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR -----	<i>6</i>
2.1. ALGI -----	<i>6</i>
2.2. ATATÜRK ALGISI VE SOSYAL BİLGİLER DERSİ -----	<i>10</i>
2.2.1. Mustafa Kemal Atatürk’ün Düşünce Sistemi ve İlkeleri -----	<i>17</i>

2.3. ATATÜRKÇÜLÜK ÖĞRETİMİ -----	26
2.3.1. Sınıf Öğretmenliği ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi -----	26
2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi -----	28
2.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE ATATÜRKÇÜLÜK -----	33
2.4.1. 1968 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük -----	33
2.4.2. 1990 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük -----	34
2.4.3. 1998 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük -----	35
2.4.4. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük -----	37
2.4.5. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük -----	40
2.4.6. Atatürkçülük Konularının Öğretiminde Öğretmenlerin Rolü -----	44
2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR -----	45
BÖLÜM III -----	50
3. YÖNTEM -----	50
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ -----	50
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM -----	51
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI -----	54
3.3.1. Atatürk Algısı Ölçeği -----	54
3.4. VERİLERİN ELDE EDİLME SÜRECİ -----	55
3.5. VERİLERİN ANALİZİ -----	55
BÖLÜM IV -----	57
4. BULGULAR VE YORUMLAR -----	57
4.1. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi nedir? Alt Problemine Yönelik Bulgular -----	57
4.2. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek midir? Alt Problemine Yönelik Bulgular -----	60

4.3. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular-----	61
4.4. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri devam edilen anabilim dalına göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular -----	62
4.5. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular-----	62
4.6. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteye göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular--	63
4.7. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri anabilim dalından memnun olma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular -----	65
4.8. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sıralarına göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular-----	66
BÖLÜM V-----	68
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER-----	68
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA -----	68
5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma -----	68
5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma -----	73
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma -----	73
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma -----	74
5.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma -----	75
5.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma -----	76
5.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma-----	78
5.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma -----	78
5.2. ÖNERİLER-----	78
KAYNAKÇA-----	80

EKLER	89
EK 1: Veri Toplama Aracı	90
ÖZGEÇMİŞ	94

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. 2017 Yılı Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı Dersleri	27
Tablo 2.2. 2017 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Dersleri	31
Tablo 2. 3. 1968 Sosyal Bilgiler Programlarının Atatürkçülüğe Yönelik Ders Konuları/ Açıklamaları	34
Tablo 2.4. 1990 ve 1993 Değişikliği ile Sosyal Bilgiler Dersinde Atatürkçülüğe Yönelik Ders Konuları/ Açıklamaları	35
Tablo 2.5. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürkçülüğe Yönelik Ders Konuları/ Açıklamaları	36
Tablo 2.6. 2005 Değişikliği ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Atatürkçülükle İlişkili Kazanımlar	38
Tablo 3.1. Örneklemde Yer Alan Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adalarının Cinsiyet, Üniversite ve Anabilim Dalı Durumuna İlişkin Betimsel Veriler	52
Tablo 3.2. Örneklemde Yer Alan Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adalarının Cinsiyet, Üniversite ve Sınıf Durumuna İlişkin Betimsel Veriler	53
Tablo 3.3. Örneklemde Yer Alan Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adalarının Üniversite, Tercih ve Memnuniyet Durumuna İlişkin Betimsel Veriler	54
Tablo 3.4. Atatürk Algısına İlişkin Verilerinin Normallik Testleri	56
Tablo 3.5. Veri Toplama Aracı Maddelerinin Puanlandırılması	56
Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk'e Yönelik Algı Düzeyleri	57
Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeyleri	61
Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Cinsiyete Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları	61

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Anabilim Dalına Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları	62
Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları	63
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Betimsel İstatistik	63
Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	64
Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Anlamlı Farkın Kaynağına İlişkin Dunn's İkili Çiftler Testi Sonuçları	64
Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Betimsel İstatistik	65
Tablo 4.10. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Öğrenim Gördüğü Anabilim Dalından Memnuyet Düzeyine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	66
Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Üniversiteyi Tercih Etme Sıralarına Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları	66

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklamalar
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
http	İnternet Tabanlı Kaynak Gösterimi
f	Frekans
N	Birey Sayısı
P	Anlamlılık Düzeyi
S	Sayı
SD	Standart Sapma
U	Mann Whitney U Testi
$\bar{X}$	Aritmetik Ortalama
%	Yüzde
X^2	Kay-kare

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi ve amacı, ilgili bazı terimler, varsayımlar ve sınırlılıklar açıklanmıştır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Dünyada 21. yüzyıl yaşanırken, ülkelerin kendilerini geliştirme çalışmalarının giderek arttığı söylenebilir. Bu çabaların en başında ülke içindeki birlik beraberliğin sağlanması üzerinde durulmaktadır, bunu sağlayanınsa fikir birliği olduğunu düşünebiliriz. Her ülkenin tarihinde bu konuda öncülük etmiş liderler bulunduğu bilinmektedir. Ülkemiz için birçok konuda olduğu gibi bu konuda da yaşamı, davranışları, fikirleri, düşünce yapısı, ilkeleri ve inkılâpları ile Mustafa Kemal Atatürk'ün önemli bir lider olduğu görülebilir.

Dünyada devletlerin kaderlerini olumlu yönde etkileyen liderler olduğu bilinmektedir. Ülkemizde de birçok dersin öğretim programında Atatürkçülüğe yer verilirken, en çok sosyal bilgiler dersi, sınıf öğretmenliği alan dersleri ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde daha kapsamlı yer verilmektedir. Bu derslerin öğretim programlarının vatanın ve milletin geleceği için çok dikkatli hazırlanması ve uygulanması gerekliliği unutulmamalıdır.

Atatürk'ün hayatının, yaptıklarının, düşünce sisteminin, ilkelerinin ve inkılaplarının millete kavratılmasının yolunda öğretmenlere büyük görev düştüğü düşünülmektedir. İyi eğitilmiş, kendini geliştirmiş, Atatürk'ün düşünce yapısını kavrayabilmiş öğretmenlerden, şüphesiz fikir birliği en iyi hale gelen nesiller yetiştirmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda bütün öğretmenlere olduğu gibi sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerine de büyük iş düştüğü düşünülmektedir.

Tüm bunlardan hareketle bu çalışmada, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarına yönelik görüşleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, planları açısından üç bölüme ayrılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde; konusu, problemi, amacı ve önemi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümünde; algı ve Atatürk algısı, Atatürkçülük, Atatürkçülüğün öğretim programlarındaki yeri, Atatürkçülüğün öğretiminde sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenliği ve Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümünde ise; araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması üzerinde durulmuştur.

“Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden, eğiticiden mahrum bir millet, henüz bir millet adını alma yeteneğini kazanamamıştır” diyen Mustafa Kemal Atatürk'ün sözünden yola çıkarak, öğretmenlerin insanlara millet olma bilincini kazandırmanın ki önemini anlamaktayız.

Atatürkçülük ise, milli egemenlik ve tam bağımsızlıktan hareketle, bilim ve aklın egemen olduğu bir toplum oluşturmak, sosyal ve tarihi kimliği kaybettirmeden Türk milletini, batı uygarlığı içinde hak ettiği yere getirmektir (Ata, 2015: 295). Buradan hareketle Atatürk, öğretmenleri millet olma yolunda olmazsa olmaz görmüş, Atatürkçü düşünce sistemi de Türk milletini aklın ve bilimin ışığında milli kimliğini kaybetmeden bir ve beraber kılarak yüceltme yolunu göstermiştir.

Bunlardan yola çıkarak sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının, millet olma bilincini daha iyi kavrayan bireyler yetiştirebilmesinin, Atatürk'ü ve onun düşünce sistemini iyi kavramaları gerektiği düşünülmektedir.

Atatürk'ün Cumhuriyetin ilk yıllarında onun geleceği için vazgeçilmez gördüğü öğretmenler, bugün o misyonlarının yanında Atatürk'ü ve eserlerini yeni nesillere öğretecek kişiler olarak da dikkate alınmalıdırlar. Bu sebeple günümüzde öğretmen veya öğretmen adaylarının Atatürk'e yönelik algılarının belirlenmesi önemlidir (Dönmez ve Hamarat, 2014: 823). Bu sebeplerle birlikte sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algısını anlamamız gerekliliği oluşmuş ve bu soruya cevap aranmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını betimlemektir. Atatürk algısına veya tutumuna yönelik literatürde tam olarak bir araştırma bulunamamış ve bunun bir eksiklik olduğu düşünülmüştür. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine yönelik sosyal bilgiler ve tarih öğretmenliği adaylarının görüşleri alınsa da tam olarak Atatürk algısını karşılanmadığı düşünülmektedir. Atatürk

algısına yönelik Dönmez ve Hamarat (2014) tarafından bir ölçek geliştirilse de uygulama alanına geçilmemiştir. Bunun bir eksiklik olduğu düşünülerek hem lisans düzeyinde hem de Atatürkçülüğün en çok ele alındığı sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği alanlarında uygulamanın önemli olacağı düşünülmüştür.

Türk milli eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir(MEB, 2005a: 5). Türk milli eğitiminin genel amaçlarından birincisi Atatürk'ün inkılap ve ilkelerine bağlılıktan ve yine Atatürk milliyetçiliğinden bahsetmektedir. Eğitimimizin genel amaçlarından bir tanesi aslında Atatürk'ü anlamaktır. Bu doğrultuda başta öğrenim çağındaki bireylerin Atatürk'ü iyi algılamaları gerektiği düşünülmektedir.

Atatürkçülüğün kapsamı ilköğretim müfredatında "Atatürkçülük konuları" adı altında yer alır. Sosyal bilgiler dersinin "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi" kısmını Atatürkçülük konuları oluşturmaktadır. Atatürkçülük konuları kazanımlarının sağlanmasında en önemli rol öğretmendedir. Öğretmen bu noktada "tarih ve bilinç öğretmeni"dir. Etkinliklerin ve kazanımların hedefe ulaşmasında bu rolü gerçekleştiren öğretmen son derece bilinçli davranmalıdır (Bektaş, 2006: 71).

Sınıf öğretmenleri de Atatürkçülük ile ilgili konuları öğretmekle yükümlüdürler. Bu sebepten sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri tarih öğrettiklerinin ve bireylere bu konuda bilinç kazandırdıklarının farkında olmalı ve kendilerini bu doğrultuda yetiştirmelidirler. Bu durumlardan yola çıkarak Vatan, Millet ve Devlet bağlamında Atatürk'ü algılamanın ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin üzerine düşen görevin farkında olmaları sağlanmaya çalışılacaktır. Bu araştırma ile öğretmenlere, öğrencilere ve en nihayetinde vatana ve millete katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

1.3. PROBLEM CÜMLESİ

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi nedir ve bu algı düzeyleri farklı değişkenler boyutu ile değişmekte midir?

1.3.1.Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi nedir?
2. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek midir?
3. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
4. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri devam edilen anabilim dalına göre farklılaşmakta mıdır?
5. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteye göre farklılaşmakta mıdır?
7. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri anabilim dalından memnun olma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
8. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sıralarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.4. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma 2018–2019 öğretim yılı II. yarısında, Kırşehir Ahi Evran, Gazi, Yozgat Bozok, Necmettin Erbakan ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi 3. ve 4. sınıfa devam eden 795 sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adayları ile sınırlandırılmıştır.

1.5. VARSAYIMLAR

1. Araştırmada öğretmen adayları veri toplama aracındaki sorulara samimi ve doğru yanıt vermişlerdir.

1.6. TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, temel eğitim öğrencilerinin değişen ve sürekli gelişen dünya düzeninde, hayatlarında gerekli olan bilgi, beceri, değer ve tutumlarını geliştirmek amacıyla içeriğini temelde sosyal ve beşerî bilimlerden alan ve bunun yanında yeri geldiğinde insana dair her türlü disiplin ve çalışma alanından da yararlanma yoluna

giden bir ğretim programı, bir temel ęitim dersi ve çalışma alanıdır (Sever, 2015: 6). Bu çalışmada sosyal bilgiler 4., 5., 6. ve 7. sınıf düzeyinde dşnlmş ve araştırma bu sınıflarda sosyal bilgiler dersinin ğretim sorumluluğu ile ele alınmıştır.

Atatürkçülük: Türk milletinin bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve ilmin rehberliğinde Türk kültürünün ağdaş uygarlık düzeyine çıkarılması amacıyla temel esasları yine Atatürk tarafından belirtilen devlet hayatına ve ekonomik hayata, toplumun müesseselerine ilişkin gerçekçi fikirler ve ilkelerdir (Genel Kurmay Başkanlığı [GKB], 1998: 7).

Algı: Nesnel dünyaya ilişkin duyusal uyarıların anlamlı deneyimlere çevrilme süreci, idrak (Bakırcıoğlu, 2012: 23).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde algı, sosyal bilgiler programları, Atatürk, Atatürkçülük, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenliği ile ilgili genel bilgiler verilerek literatürde bulunan ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. ALGI

Algı; nesnel dünyaya ilişkin duysal uyarıların anlamı deneyimlere çevrilme sürecidir, idraktır. Algılama deneyimi, uyarım ile sürecin ortak ürünüdür. Algılama sürecinin özelliklerini ışık, ses gibi değişik uyarılar ile bu uyarıların oluşturduğu deneyimler ortaya çıkarıyor. Algılamanın bilimsel temellerinin belirlenmesi için, örneğin ışık gibi bir fiziksel enerji ile bu uyarımı algılayan organizma arasındaki etkileşim sürecinin araştırılması gerekiyor. Öğrenme, algılamayla gerçekleşiyor. Duyum ve algı temelde iki ayrı kavramdır. Duyumlar, duyu organları aracılığı ile edinilen yalın deneyimler; algılar ise bu yalın öğelerden, çağrışım yoluyla oluşturulan karmaşık yapılardır. Algı, duyumların tersine, öğrenmenin etkisine açıktır. Geçici duyarlılık değişiklikleri ve yorgunluk olmadığı sürece, belli bir uyarım, her yinelenişinde aynı durumlara yol açıyor. Algılar ise, aradaki sürede öğrenilenlere bağlı olarak bir durumdan öbürüne değişiyor. Kimi psikologlar, algıları dış nedenlere bağlı olarak tanımlıyorlar. Duyumları ise daha öznel, kişisel ve içsel deneyimler olarak nitelendiriyorlar. Duyum, duyu organlarının hemen yakınında olup biten sinir sistemi olayıdır. Algı ise, sinir sisteminin daha üst bölümlerinde, beyin düzeyinde gerçekleşiyor. Algının zaman içindeki gelişimi ölçülebiliyor ve bu yolla, algının zamanla değişebildiği ya da birden çok algının oluşabildiği görülüyor. Algıladığımız (farkına vardığımız) dünya, gördüğümüz, işittiğimiz, tattığımız, kokladığımız ve dokunduğumuz dünyadır. İnsanın algısal dünyasında en çok görsel algılar yer kaplıyor. Bunula birlikte derinliğin, uzaklığın ve yönün algılanmasında işitsel ipuçlarından da yararlanılıyor. Körlerin algıları, bu ipuçlarına dayanıyor. Öte yandan, geçmiş yaşantıların geleceğe ilişkin istek ve planların, olayların birbiriyle bağlantıları, zamanı saat ve takvimden farklı algılamamıza neden olabiliyor. Algılar, duysal uyarım anında kendiliğinden ve tümüyle oluşmuş biçimde ortaya çıkmıyor; zaman içinde gelişerek örgütlü bir yapıya dönüşüyor. Bebekler üzerinde yapılan deneyler, görsel deneyimin algı örüntüleri oluşturmak için değil sürdürmek için gerekli olduğunu; örüntü ve derinlik algısının ise doğuştan var olduğunu gösteriyor. Yine araştırmalardan, algıları

oluşturan yapısal öğelerin bulunduğu anlaşıyor. Gestalt kurmacıları, algı örgütlenmesini, öğrenilen ilişkilerin sonucu olarak görmüyorlardı. Yalın duyumların örgütlenmiş algılar oluşturduğunu kabul etmekle birlikte, algının, deneyimin temeli olduğunu; insan deneyiminin, öğelerin bir araya gelmesinden çok, örgütlenmiş bütünlerden (gestalt'tan) oluştuğunu öne sürüyorlardı. “Zihin, küçük boşlukları dolduruyor. Böylece görüntü, kendisini oluşturan öğelere egemen oluyor ve bu öğelerde bulunmayan birtakım özellikleri yükleniyor. Kişi, tek tek noktaları değil, noktalardan oluşan çizgiyi algılıyor. Bütün kendini oluşturan parçaların toplamından ötede bir şey olarak beliriyor.” diyorlardı. Algılanan örüntünün iyi olmasını yalnlık, dengelilik, düzgünlük, bakışım, süreklilik ve birlik gibi niteliklerin belirlediği ileri sürülmüşse de bu, kesinlik kazanmamıştır. Aynı amaçla bütünleme ilkesi de işliyor. Örneğin, kesik çizgilerle oluşturulmuş dairesel bir şekil, eksiksiz ya da kapalı bir çember olarak algılanıyor. Süreklilik ilkesi gereği, kesik, düzensiz, geçişsiz çizgilerden çok, yumuşak ve sürekliliği olan çizgiler algılanıyor. Bütünleme ve süreklilik, karmaşık bir uyarının doğuracağı algıları belirliyor. Gestalt kuramına göre, bir biçimin arka planı da algı üzerinde önemli bir etken görevi yapıyor. Buna en yalın örnek aydınlık- karanlık karşıtlığıdır. Uyarının parlak görünmesi, çevresindeki uyarıya da bağlıdır. Gri kare, açık fon üzerinde daha siyah görünüyor. Algının en çarpıcı bir başka özelliği de sürekli değişmesine karşın, nesnelerin değişmez görünme eğilimidir. Uzaklaşan bir adamın ağtabakadaki görüntüsü boyut olarak küçülse de algı deneyimi olan bir kişi bu adamın boyutlarını değişmez olarak algılıyor. Algısal işleyiş, yine de kültüre, bireye, aynı bireyin değişik özelliklerine göre farklılık gösteriyor. İnsanların yaşadıkları algı deneyimlerine bir düzen ve anlam yükleme eğilimlerinde kültür, beklentiler, gereksinimler, bilinçdışı eğilimler, değer yargıları ve çatışmalar belirleyici oluyor. Algılama ise; duysal uyarım sonucu varlık, nesne, koşul ve ilişkilerin bilincine varma; idrak etme. Duyular aracılığıyla herhangi bir şeyin varlığından haberli değildir. (Bakırcıoğlu, 2012: 23-24).

Atatürk ile duysal olarak bağ kurulamasa da onunla, onun eserleri, fikirleri ve yaptıkları ile duysal bağ kuruyor ve ona karşı tutumlar geliştiriyor ve ona karşı oluşan tutumlar ile zihnimizde yer etmiş imgeleri düşüncelere ve akabinde davranışlara dönüştürdüğümüzü söylenebilir. Bu sebeple yukarıdaki tanımlamalarda algının duysal özelliği vurgulanmış olsa da Atatürk algısının; eğilimlerden, beklentilerden, gereksinimlerden, değer yargılarından ve kültürden etkilendiği düşünülebilir. Bu

doğrultuda bireylerin Atatürk algıları doğrultusunda olaylar ve durumlara karşı tutumlar geliştirdikleri söylenebilir. Tutum, davranışlarımızı şekillendiren bir kavram olduğu için tutumun ne olduğu üzerinde durmak gerekir.

Tutum; bireyin insan, nesne, olay ve olgularla ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilim, tavidir. Tutumlar; inanç, kanı ve değerleri de içeren; insanlara, gruplara, olay, olgu ve nesnelere yönelik olumlu ya da olumsuz duyuşsal tepki eğilimleridir (Bakırcıoğlu, 2012: 907). İnceoğlu (1993) ise tutumu “bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir toplumsal konu, nesne ya da olaya deneyim, motivasyon ve bilgilerine dayanarak oluşturduğu duygusal ve bir tepki ön eğilimidir” olarak ifade etmektedir. Bireyin sosyal bir birim olarak kabul edilmesi, birçok faktörün daha net ve geniş olarak tanınmasından sonra mümkün olabilmektedir. Sosyal yaşamda insanları etkileyen pek çok faktör mevcuttur. İnsanların birçok davranışı, bu faktörlerle olan ilişkilerin algılanması ve değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. İnsanlar birbirleriyle çelişen veya uyumlu olan sayısızca düşüncenin etkisi altındadır. Buna rağmen bireyler, sosyal ilişkilerini belirli bir düşünce kalıbı içinde oluştururlar. (Güney, 2000: 297). Öğretmen adaylarının okulda olumlu veya olumsuz tutumlara sahip olabileceklerini düşünürsek, olumsuz bir tutumun etkileri, benzer ve zamandaş uyarıcılara da yayılarak genişler. Okulda daha çok olumlu tutumlar yaratan öğrenimin yapılabilmesi öncelikle öğretmenin sevilen bir kişi olmasına bağlı bulunuyor. Öğrenme konularına karşı olumlu tutum geliştirmek için öğretmenin yaşantılar sağlamaya önem vermesi gerekiyor. Sonuçta bu olumlu tutumlar başarıyı artırıyor; başarı da olumlu benlik tutumunun gelişimini hızlandırıyor. Olumlu benlik tutumu, kendini kabul etmek; o da kapsamlı ve olumlu bir duyuşsal öğrenme demektir (Bakırcıoğlu, 2012: 908).

Öğretmenlerin okulda sergiledikleri tutumları, öğrencileri tarafından da benzer bir şekilde sergilenebilir. Bu sebeple öğretmenlerin sergiledikleri tutumların öğrencileri etkilediği söylenebilir.

Tutum öğrenmeyle baz alınan, bireyin davranışlarına yön veren, karar verme sürecinde yanlılığa neden olan olgu olarak tanımlamaktadır (Ülgen, 1997: 27). Tutum, belirli nesne, durum, kurum, kavram ya da diğer insanlara karşı öğrenilmiş olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimidir (Tezbaşaran, 1997: 1). Tutumları diğer düşünce yapılarından ve bunların oluşturduğu davranışlardan ayıran temel kriterler şunlardır:

1-Tutumlar doğuştan değil, sonradan kazanılır. Başka bir deyişle, bütün düşünsel etkinlikler gibi tutumların oluşması da öğrenme süreci sonucunda gerçekleşen bir etkinliktir.

2-Tutumlar geçici düşünsel durumlar değildir. Çünkü tutumlar oluştuktan sonra az ya da çok belirli bir süre devam eder. Bunun nedeni tutumların oluşması ve gelişmesinin derece derece oluşmasıdır.

3-Tutumlar, insan ile nesneler arasındaki ilişkilere bir kararlılık ve düzenlilik kazandırır. Tutumlar, öğrenme sonucunda oluştuklarından, insanın çevresini algılamasına, yargılamasına ve kullanmasına yönelik ilişkileri de düzenler.

4-İnsan nesne ilişkisinde, genellikle tutumlar vasıtasıyla belirlene bir etkilenme-yanlılık durumu ortaya çıkmaktadır. Gerçekten bir insan herhangi bir tutum oluşturduğunda artık tutum nesnesini objektif olarak değerlendiremez. Ya tutumun nesnesine karşı ya da ondan yana olur.

5-Tutumların oluşması ya da şekillenmesi için birbirleriyle karşılaştırılabilir birçok unsurun bir arada oluşması gereklidir. İnsanın bir nesneye karşı olumlu ya da olumsuz bir eğilim sergileyebilmesi o nesnenin diğer nesnelerle karşılaştırılmasından sonra mümkün olabilmektedir.

6- Bireysel tutumların oluşması ile ilgili temel ilkeler toplumsal veya grupsal tutumların oluşmasına da uygulanabilir. Tutumların oluşumundaki sistem her iki tutum biçiminde de aynıdır (Güney, 2000: 300).

Tutumlar insan hayatında zaman içerisinde öğrenilirken, tutumların kısa süreli değişkenler olmadığı düşünülmektedir. Bu, tutumların zamanla yaşam içerisinde edinilmesi ile açıklanmaktadır. İnsanların bir nesne ya da kişiye karşı tutumlar veya algılar geliştirmesinin karşılaştırma ile olabileceğini göstermektedir.

Atatürk'e karşı geliştirilen algının da geçmişte yaşamış ve hatta günümüz liderleri ile de karşılaştırılarak oluşturduğu akla gelmektedir. Yine Atatürk'ün düşünce sistemi, yaptığı inkılaplar, devlet yöneticiliği, milleti için olan azmi ve kararlılığında insanların karşılaştırma yapmasına neden olup, belirli durumlar için Atatürk'e karşı algılar geliştirdikleri söylenebilir. Bu durumda Atatürk'ün hayatının ve düşünce sisteminin en çok ele alındığı sosyal bilgiler dersinde bireylerin Atatürk'e karşı geliştirdikleri algıların öne çıktığı düşünülmektedir. Sosyal bilgiler dersinde ortaokulda sosyal bilgiler öğretmenleri

tarafından, ilkokulda ise sınıf öğretmenleri tarafından okutulması sebebiyle Atatürk algısı konusundaki sorumluluğunun daha çok bu öğretmenler de olduğu düşünülmektedir.

2.2. ATATÜRK ALGISI VE SOSYAL BİLGİLER DERSİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk tarihinde kendi dönemini olduğu kadar, sonrasına da derinden tesir eden, çığır açıcı bir yeri vardır (Çaycı, 2002: 475). Mustafa Kemal Atatürk'ün, hayata geldiği yıllarda Osmanlı devletinin askeri, toplumsal, ekonomik sorunlarla baş etmeye çalıştığı bilinmektedir. Böyle bir dönemde dünyaya gelen ve birçok savaşın içinde yer alan Mustafa Kemal, Milli mücadele döneminde halkın içinde yer alarak, kurtuluş savaşında da halkına öncülük ettiği bilinmektedir. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk, ilkeleri ve inkılapları ile de Türk halkının en yakından tanıdığı lider olarak düşünülmektedir.

İsmet İnönü'nün “devletin kurucusu, ulusun hizmetlisi, insanlık ülküsünün âşığı” diye açıkladığı bu büyük devlet adamı zeki, uyanık, berrak görüşlü, etkinlik dolu, insancıl, gerçekçi, ülkesine çalışmakta kararlı, özgürlüğe gönül vermiş, bağışlayıcı bir insandı. Önemli konularda sabırlı, öğrenmek, öğretmek, yetiştirmek ve özellikle yetiştirmek canlısı, içlerindeki özlemleri insanlara anlatarak yöneten bir lider, tarihin kendine yönelttiği önemli görevin bilincine varmış bir devrimciydi (Erikan, 1974: 102).

Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk önderliğinde yapılan inkılaplar pek çok millete örnek teşkil etmiştir. Bunlardan birisi, asırlar boyu Türk hâkimiyeti altında yaşamış Balkanlı devletler olup tarihî bağlarının etkisiyle, Türkiye'de hayata geçirilen inkılapları yakından izlemişlerdir (Karaman, 2019: 36). Başta Türk milletinin bağımsızlık düşüncesi ile Atatürk'ün görüşlerine sahip çıkması ile Atatürkçü düşünce sistemi sonucu yapılan inkılaplar Atatürk'e olan güveni ve algıyı arttırdığı söylenirken, Atatürk'ün başka ülkelerde de olumlu algılandıkları görülebilmektedir.

Türkiye'nin kurucu lideri ve ilk Cumhurbaşkanı olacak olan Mustafa kemal Atatürk, 1881 yılında Selanik'te doğmuştur. Atatürk'ün baba soyu Osmanlı Devleti zamanında ele geçirilen Balkan (Rumeli) topraklarına Konya/Karaman'dan göçürülerek Makedonya'ya yerleştirilmiştir. Manastır Vilayeti'ne bağlı Debre-i Bala Sancağı'nın Kocacık Nahiyesi (Köyüne) yerleşen aile, 1830'larda Selânik'e göç etmiştir. Anne soyu da Anadolu'dan gelerek Rumeli'ye iskân edilen Yörük veya Türkmenlere dayanmaktadır.

Anne tarafı Vodina Sancağına bağı Sarıgöl de denilen Kayalar'dan göçerek Selânik yakınlarındaki Lankaza'ya yerleşmiş, Konya/Karaman'dan Rumeli'ye gelen ve bundan dolayı da Konyarlar şeklinde, Rumelide'ki diğeri Yörük gruplarından farklı olarak bu adla adlandırılan yörüklerdendir (Güler, 2006: 88). Atatürk, 1881 yılında Selanik'de Ahmet Subaşı Mahallesi'nde (Kasımiye Mahallesi) Islahhane Caddesi'nde bugün müze olan pembe boyalı bu ahşap evde doğdu (Göktürk, 1981: X).

Mustafa Kemal Atatürk'ün okula gitme çağı gelince geleneklere bağı annesiyle, modern düşünceli babası arasında bir çatışma olur. Zübeyde Hanım onun ilahiye Mahalle Mektebine, Ali Efendi ise modern eğitimde bulunan Şemsi efendinin özel okuluna gitmesini ister. Sonunda Ali Efendi işin çıkarını bulur, çocuk ilahiyle mahalle mektebine başlar. Böylece annesinin ve onun inancına göre “uğur” sağlanmış olur, birkaç gün sonra da çocuk şemsi efendi okuluna gönderilir (Bayur, 1990: 8).

İlkokul çağında babasının ölümü üzerine eğitimine kısa bir süre ara vermek zorunda kalan Mustafa Kemal dayısının çiftliğinde bir süre kaldıktan sonra Selanik'e dönecek ve eğitimine devam edecektir. Mustafa Kemal, öğrenim çağının bu bölümünü şöyle ifade etmiştir: “... Annem okulsuz kaldığım için kaygılanmaya başladı. Nihayet Selanik'te bulunan teyzemin yanına gitmeme ve okula devam etmeme karar verildi. Selanik'te Mülkiye Rüştîyesi'ne yazıldım. Okulda Kaymak Hafız adında bir öğretmen vardı. Bir gün sınıfımızda ders verirken ben bir çocukla kavga ettim. Çok gürültü oldu. Öğretmen beni yakaladı, çok dövdü. Bütün vücudum kan içinde kaldı. Büyük annem zaten okulda okumamı istemiyordu. Beni derhal okuldan çıkardı.” (İğdemir, 1988: 4).

Atatürk'ün daha o yaşlarda asker olma isteğı bilinmektedir ancak annesi buna karşı çıkmaktadır. Komşuları Binbaşı Kadri Bey' den etkilenen Atatürk annesine söylemeden Askeri Rüştîye sınavına girmiş ve başarılı olmuştur. Annesi Zübeyde Hanım'ın o günlerde rüyasında, oğlunun elinde altın tepsî ile bir minareye çıktığını görmesi, O'nun istikbali için bir hayır alameti, parlak bir istikbalin müjdecisi olarak tabir edildi. Gerçekten de öyle oldu ve Milletin istikbali de onunla parladı (Uca, 2006: 9). Atatürk'e Kemal adını Selanik Askeri Rüştîyesinde okurken matematik öğretmeni koymuştur. Yine Askeri Rüştîye sınıf çavuşluğu yapan Atatürk daha o yaşa liderlik vasfında tecrübe kazanmaya başlamıştır. Daha sonra İdadi öğrenimi için Selanik dışına çıkan Atatürk Manastır Askeri İdadisinde yatılı olarak öğrenim görecektir.

Manastır Askeri İdadisinde okurken Tarih, Edebiyat ve Hitabet sanatına ilgi duymuş ve bu alanlarda kendini geliştirmeye başlamıştır. Yine Manastır Askeri İdadisinde okurken Osmanlı- Yunan savaşına gönüllü olarak katılmak istemiştir (Kurt, 2019: 22-24). Mustafa Kemal'in daha lise yıllarında iken gönüllü olarak savaşa katılmak istemesi vatanseverlik duygularının o yıllardan kabardığını göstermektedir.

Mustafa Kemal, 1895 yılında İstanbul Pongati'deki Harbiye Mektebinde Yüksek Öğrenimine devam etmek için Selanik'ten vapura biner ve İstanbul'a payitahta hareket eder (Güler ve Akgül, 1999: 209). Mustafa Kemal harp okulunda okurken ileride milli mücadele ateşini yakacak, fikirleri, düşünceleri yasak olmalarına rağmen elde etmeye, okumaya çalışmış, Osmanlı devletinin çaresizliği karşısında, yeni yetişen idari mekanizmalarında, harp alanlarında görev alacak kişilerin eğitimleri dönemlerinde gerekli bilgi-beceri-tecrübe içerisinde bulunmaları gerektiğine inanarak gerekli çalışmaları hazırlıkları yapmıştır (Yazıcı, 2002: 13). Teğmen rütbesiyle harp okulunu bitiren Mustafa Kemal, Harp Akademisine geçiş yapacak ve burayı da 1904 yılı aralık ayında Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle okul beşincisi olarak bitirecektir (Cebesoy, 1990: 173).

Atatürk İstanbul harp akademisinden Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle mezun olduktan sonra ilk olarak Şam'daki 5. Orduya görevlendirildi. Burada Osmanlı devletinin kötü gidişine dur diyebilmek Vatan ve Hürriyet Cemiyetini kurduysa da yeterli teşkilatlanmayı başaramadı. Daha sonra Selanik'teki 3. Ordu komutanlığına atanan Atatürk, burada Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin faaliyetlerini arttırmaya çalışsa da yine başarılı olamadı ve arkadaşlarının ısrarı ile İttihat ve Terakki Cemiyetinin arasına katıldı.

Osmanlı devletinde, 1908 yılında, II. Abdülhamit döneminde Meşrutiyet ikinci kez ilan ediliyordu. Meşrutiyeti istemeyen taraflar İstanbul'da 31 Mart ayaklanmasını çıkarmış, bunun üzerine Selanik'ten yola çıkmak üzere Mahmut Şevket Paşa Komutasındaki Harekât Ordusu İstanbul'a gidecekti ve M. Kemal Harekat Ordusuna Kurmay başkan olarak atanmıştır.

İtalyanlar 1911 Eylül'ünde Trablusgarp'a saldırınca önemli silah arkadaşlarıyla gizlice Mısır üzerinden Trablusgarp'a geçti. Burada yerel kuvvetleri örgütleyerek önemli başarılar elde etti. Balkan Savaşı çıkması üzerine Bolayır'da toplanmış olan kuvvetlerin hareket şubesi müdürlüğüne atandı. Ordu komutanı olmadığı için bu görevi de yerine getirdi. Ardından Sofya Askeri Ataşeliği Bükreş, Belgrat, Çetine askeri ataşeliği de yaptı (Ünsal, 1990: 65).

Bilindiği gibi Birinci Dünya Harbi'nde Mustafa Kemal Askeri Ateşeyken, Osmanlı devleti harbe girmişti. Bunun üzerine, “devlet harbe girmişken, ben Sofya'da sefaret içinde rahat salon hayatı yaşayamazdım,” diyerek Başkomutanlıktan vazife istemiş ve kendisine yeni teşkil edilen 19. Tümen Komutanlığına verilmiştir (Güler ve Akgül, 2000: 11). 1915'de, İngiliz kuvvetlerinin Gelibolu yarımadasına taarruzları ve karadan çıkarma gayretleri üzerine, Arıburnu ve Anafartalar bölgelerinde kahramanca savaşarak büyük başarı kazandı ve albaylığa terfi etti. Conkbayırı taarruzunda kalbini hedef alan bir kurşun, cebindeki saate çarpıp geri döndüğünden, mutlak bir ölümden kurtuldu. Bu muharebeler esnasında gösterdiği kahramanlık ve yüksek komuta yeteneği kendisine ülke içinde ve dışında büyük ün sağladı (Kocatürk, 1999: V).

1916 yılında General Mustafa Kemal, Doğu Cephesi'nde kolordu kumandanı olarak savunma savaşları yapmış, aynı zamanda Bitlis ve Muş'u da, düşman elinden geri almıştır (İnan, 2009: 13). Daha sonra Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'na bağlı Yedinci Ordu Komutanlığı'na getirildi. Daha sonra Mareşal Liman Von Sanders Atatürk'e Rayak'ta yeni bir savunma cephesini kurmak görevini verdi. Bu sıralarda 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı. Bu mütareke ile yıldırım Orduları Komutanlığı Grup Komutanlığı'na Von Liman Von Sanders yerine Mustafa Kemal Atatürk atandı. Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Osmanlı Devleti kayıtsız şartsız teslim olmuştur. Bu şartlar içerisinde Taşra'da bir şey yapamayacağını anlayan Atatürk, başkente dönmüştür. Başkentte önemli devlet adamlarına ve padişaha sorunları ve çözüm yollarını anlatmıştı. Gayretlerinin netice vermeyeceğini anlayınca Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'yi başlatmaya karar verdi (Kocatürk, 1999: 125).

Mustafa Kemal, memleketin İstanbul'dan kurtarılamayacağını düşünmüş ve ilk fırsatta Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele meşalesini yakmayı planlamıştır. Anadolu'ya geçtiği ilk zamanlarda askeri yetkilerine ihtiyacı olabileceğinden beklemiş ve Karadeniz bölgesinde çıkan Pontus Rum isyanları ona bu fırsatı vermiştir. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a giderek derhal aklındakileri uygulamaya sokmaya başlamıştır. Halkı örgütlemek ve cesaretlendirmek amacıyla 28 Mayıs 1918'de Havza Genelgesini yayınladı.

22 Haziran 1919'da Amasya'dan çekilen telgrafla “Vatan tamamiyeti, milletin istiklali tehlikededir” cümlesi ile bütün kumandan ve valilere alarm işareti verilmiştir (İnan, 2009: 13-14). Mustafa Kemal, Amasya genelgesi ile milli mücadelenin amacı ve yöntemini belirleyerek istiklal ışığını yakmıştır. Genelge Türk tarihi açısından çok

önemlidir. Zira genelgede “Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.” denirken, ilk defa milli irade ve milli hâkimiyetten söz edilmekte, yeni düzen öngörülmekteydi (Turan, Safran, Hayta, Çakmak, Dönmez ve Şahin, 2010: 91).

Temmuz 1919’da Erzurum Kongresi’nde M. Kemal askeri sıfatlarından ayrılmış ve İstanbul hükümetine isyan etmiştir. Eylül ayında Sivas Kongresi’nin başkanı, Doğu ve Batı vilayetlerindeki siyasi derneklerin birleştiricisi ve ihtilal şefi olarak meydana çıkmıştır. 1919’un son ayında (27 Aralık) M. Kemal Ankara’ya gelmiştir. 1920 yılı ise ülkede yer yer yapılan mücadelenin birleştirici bir önder etrafında toplanmaya başlamasını kaydetmiştir (İnan, 2009: 15).

Osmanlı devleti mebusan meclisinin son defa açılması 12 Ocak 1920’de gerçekleşmiştir. Meclisi mebusan’da Misak-ı Milli kararlarının alınması sonucu itilaf devletleri İstanbul’u resmen işgal ederek meclisi mebusanın çalışmalarını durdurmuş, kimi milletvekillerini de tutuklamıştır.

Mustafa Kemal, 19 Mart 1920’de vilayetlere, livalara, kolordu komutanlarına gönderdiği tamiminde olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin Ankara’da toplanmasını ve dağılmış Meclis-i Mebusan’dan Ankara’ya gelebileceklerin de bu meclise katılabileceklerini duyurmuştur. Yine, seçimlerin yapılarak, onbeş gün içinde milletvekillerinin Ankara’da bulunmalarını istemiştir (Balcıoğlu, 2006: 190). 23 Nisan 1920 tarihine gelindiğinde TBMM açılmış ve İstiklal savaşı için zaman kaybetmeden hazırlıklara başlamıştır. I. TBMM’nin genel özellikleri şöyledir (Turan, vd., 2010: 190-192):

- ✓ Milli bir meclistir,
- ✓ İdealist, demokratik bir meclistir,
- ✓ Olağanüstü hal meclisidir,
- ✓ Temeli ve bekası fedakârlık esasına dayanıyordu,
- ✓ Kahraman bir meclistir.

TBMM, temelini millettten alarak, fedakârlıktan kaçınmayan, olağanüstü hal durumunda çalışan, idealist, demokratik ve kahraman bir meclistir. 29 Nisan 1920’de meclis çalışmalarına karşı çıkan grupları etkisiz hale getirmek için Hıyanet-i Vataniye Kanununu çıkarmıştır. Bu kanunun uygulanması içinse İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur.

TBMM'ye karşı İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletlerinin desteği ile çıkarılan isyanlara karşı Kuvayı Milliye güçleri nefer olacaktı. Daha sonra, Kuvayı Milliye ile düşmanın yurttan atılamayacağı fikri oluşmuş ve düzenli bir ordu kurulması kararı TBMM tarafından alınmıştır. Bunun üzerine Düzenli Ordu'ya katılmak istemeyen bazı Kuvayı Milliyeciler isyan çıkarmış bu isyanlarda yeni kurulan Düzenli Ordu tarafından bastırılmıştır.

Türk kurtuluş savaşı vatanın bütünlüğünü, milletin bağımsızlığını kurtarmak adına, Mustafa Kemal önderliğinde Türk milletinin işgalci ve sömürgeci güçlere karşı yapılmış bir bağımsızlık başkaldırı olarak kabul edilebilir. Türk ordusu Batı Anadolu'da İngiliz destekli Yunanlara karşı mücadele ederken, Güney Anadolu'da yöresel milli kuvvetler Fransızlara karşı canlarını siper etmiş, Doğu Anadolu'da ise Ermenilere karşı mücadele edilmiştir.

Üç yıl sürmüş olan Türk istiklal savaşı genel olarak üç safhaya ayrılır. Toparlanma safhası olan birinci safha, 1919-1920 dönemini kapsar, ikinci safha 1921 yılını kapsar ve çok daha sert bir Türk savunması ile dikkat çeker. 1922 yılını kapsayan üçüncü safha, askeri alanda savaşın son ve kesin dönemidir. Bu safhanın en önemli olayı kesin sonuçlu Başkomutan Meydan Muharebesini de içine alan Büyük Taarruzdur (Yazıcı, 2002: 29-30).

Türk düzenli ordusu Batı cephesinde Yunanlara karşı I. İnönü, II. İnönü, Kütahya Eskişehir ve Sakarya Meydan Savaşlarını gerçekleştirmiş ve Sakarya Meydan Muharebesini bizzat Başkomutan ünvanı ile Mustafa Kemal idare etmiştir. Yine bu savaşta Başkomutan Mustafa Kemal Paşa "Hatt-ı müdafaa yoktur sath-ı müdafaa vardır. O satır da bütün vatanıdır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça, terk olunamaz." emrini vermiştir. Büyük bir zaferle sonuçlanan Sakarya Meydan Muharebesinden sonra taarruz hazırlıklarına başlayan Türk ordusu, hazırlıkların tamamlanması sonucu Başkomutan Mustafa Kemal'in "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz, İleri!" emri ile Büyük Taarruz başlamıştır. Büyük bir zaferle sonuçlanan taarruzun akabinde Mudanya Ateşkes Antlaşması ardından Lozan Barış Antlaşması imzalanarak Türkiye'nin varlığı uluslararası alanda tamamen meşrulaştırılmıştır.

Mustafa Kemal, bu bütün zaferin asıl unsurunun Türk Milleti olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: "Bütün bu muvaffakiyet, yalnız benim eserim değildir ve olamaz. Bütün muvaffakiyet bütün milletin azim ve imanı ile çalışmasını birleştirmesi neticesidir.

Kahraman milletimizin ve seçkin ordumuzun kazandığı başarı ve zaferlerdir’’ (Kocatürk, 1999: 49).

Sonuç olarak kurtuluş savaşının mimarını Türk milleti ve Türk ordusu olarak gösteren Mustafa Kemal, savaş bittikten sonra Türkiye’nin modernleştirilmesi, muasır medeniyetler seviyesine çıkarılması hatta daha üstüne çıkarılması için inkılap hareketlerine başlamıştır. Yapılan köklü inkılâplar Türkiye’yi siyasi, ekonomik, kültür ve eğitim alanlarında muasır medeniyetler seviyesine çıkarmayı amaç edinmiştir. Mustafa Kemal en başta kendisi örnek lider özelliğini gösterirken, yapılan inkılaplarda Türk milletinin temellerini göz ardı etmemiştir. Bu doğrultuda İnkılâpların genel yapısını Atatürkçülük düşüncesi oluşturmuştur.

Atatürkçülük, Türkiye’nin gerçeklerinden doğmuş sistemleşmiş fikirlerdir. Bir taraftan bütünüyle birlikte milli mücadeleyi içine almakta diğer taraftan toplumda yapılan kökten değişiklikleri kapsamaktadır. Kısaca Atatürkçülük, Türk inkılâbının sistemleşmiş fikir gücü ve geleceğe bakan yönüyle de ülküsüdür (Eroğlu, 1981: 7).

Atatürk’ün sağlığı 1937 yılının sonlarına doğru bozulmaya başlamıştı. O zamana kadar ciddi bir rahatsızlık geçirmediği için başlangıçta buna pek önem vermemişti. Eskisi gibi yine yoğun bir şekilde çalışıyordu. O sıralarda Hatay sorunu uğraştığı işlerin başında geliyordu. 1938 yılı ocak ayında rahatsızlığı daha da artmış, karaciğerinden rahatsız olduğu anlaşılmıştı (Akbiyık, 2006: 397).

Atatürk 5 Eylül 1938 günü İstanbul üçüncü noterini çağırarak vasiyetini yazdırmış; buna göre servetinin bir kısmını geçimlerini sağlamaları için ailesinden kalanlara ayırmış, kalan kısmını kâmilen yarı yarıya olmak üzere Türk Tarih ve Dil kurumlarına bırakmıştır. Böylece bir yandan ağır hastalıkla mücadele ederken öte yandan dil ve kültür gibi olgulara ne kadar önem verdiğini de ortaya koymuştur (Turan, vd., 2010: 281).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938 Perşembe günü saat 9’u 5 geçte hayata gözlerini yumdu (Turan, vd., 2010: 281).

Türk milletinin sevgili Atası, 10 Kasım 1938’de sonsuzluğa göç ederken, fikir ve ideali ile, eserleri ile, tarihin malı olmuş, çağına ışık tutmuş, çağını aşan büyük insan olarak çağdaş uygarlığa ve insanlığa hizmet etmiştir (Akbiyık, 2006: 407).

2.2.1. Mustafa Kemal Atatürk'ün Düşünce Sistemi ve İlkeleri

Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce sistemi 6 ilkesi etrafında bütünleşmektedir. Devlet sistemini oluşturan, devletin vazifelerini, niteliklerini belirleyen Atatürk İlkeleri; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılâpçılıktır (Devrimcilik) (Atatürkçülük 3, 2001: 25). Atatürk ilkeleri en özlü tanımı ile Türkiye Cumhuriyeti adıyla kurulan yeni Türk devletinin dayandığı temel ilkelerdir. Bu ilkeler, bir bütündür; birbirinden ayrı düşünülemez. Atatürkçülüğün ilkeleri arasında bir hiyerarşi, yani bir öncelik sırası söz konusu olamaz (Karaaslan, 2009: 66). Yeni Türk devleti kurulurken Atatürk ilkeleri devletin yönetim esasların bütüncül olarak belirlemiş ve bu doğrultuda birçok inkılap yapılmıştır.

Günümüzde Atatürkçülüğün ilkelerinin sayısı konusunda değişik görüşler ileri sürülmektedir. Kimileri Atatürkçü düşüncenin omurgasını altı temel ilkenin oluşturduğunu söylerken kimileri de toplam on sekiz ilkeden söz etmektedir (Özgen, 1997: 29).

1) Atatürkçülüğün Temel İlkeleri

- a) Cumhuriyetçilik
- b) Milliyetçilik
- c) Halkçılık
- d) Laiklik
- e) Devletçilik
- f) Devrimcilik

2) Atatürkçülüğün Evrensel İlkeleri

- a) Dinamizm ve Yaratıcılık
- b) İnsan Onuruna Duyulan Saygı
- c) Akılcılık ve Bilimsellik
- d) Gerçekçilik ve Yararcılık
- e) Yenilikçilik ve Gelişmecilik
- f) Barışçılık ve Erdemlilik
- g) Tam Bağımsızlıktan ve Özgürlükten Yararlanma

h) Çalışkanlık, Dürüstlük ve Ülkücülük

3) Atatürkçülüğün Dayandığı Temel İlkeler

a) Ulusal Tarih Bilinci

b) Yurt ve Ulus Sevinci

c) Kültürü ve Anadili Geliştirme İstenci

d) Bağımsızlık ve Özgürlük Tutkusu

e) Ulusa Duyulan Güven ve İnanç

f) Ulusal Birlik ve Birliktelik Eğilimi

g) Egemenliğin Ulusa Ait Olması İlkesi

h) Çağdaş Uygarlık Düzeyine Ulaşma Kararlılığı

i) Ordunun, Okulun ve Dinin Siyaset Dışı Bırakılması (Özgen, 1997: 7–8).

Mustafa kemal Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında devlet yönetiminde monarşi temelli şahsi iradede ziyade, milli egemenlik temelli cumhuriyetçiliği savunmuştur. Bunu ilk olarak Amasya genelgesinde “milletin geleceğini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır” ibaresinde görürüz. Daha sonra Erzurum ve Sivas Kongrelerinde geçen “milli iradeyi hâkim kılmak esastır” ibaresinde görmekteyiz. Yine Mebusan meclisini açmak istemesindeki kararlılığı ile TBMM' in açılması bunu destekler niteliktedir. Yeni Türk devletinin ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye' nin birinci maddesine bakıldığında “Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir” cümlesi Mustafa Kemal'in ve 1.TBMM'nin millet egemenliği üstünde bir başka gücü kabul etmediklerini göstermektedir. Sonuç olarak milli egemenliğe ve Cumhuriyete ters düşen kişi egemenliğine, saltanatın kaldırılması ile son verilmiştir.

Köstüklü'ye göre (2006: 275); Cumhuriyet, demokrasi ile yönetilen bir devlet biçimidir. Bu yönetim biçimi ahlaki fazilete dayanır. Cumhuriyet fazilettir. Cumhuriyet hürriyet demektir. Milli kararlılık ve milli şuurun bir eseri olan Cumhuriyet, fertlerin temel hak ve hürriyetlerinin korunmasını ve refah ve huzurunu amaçlamaktadır.

İnsanın içinde yaşadığı topluma yakın olması, kendisini ona bağlı hissetmesi, onu sevmesi, kendi kişiliğinin ötesinde onun için çalışması, fedakârlık göstermesi gibi hisler bu ana duygunun parçalarıdır. Bu noktada “milliyetçilik” kavramının temelinde “millet”

varlığının yattığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Milliyetçilik kavramını daha iyi tanımlamak ve anlamak için “millet” kavramını ifade etmek gerekmektedir. “millet” kavramı 1789 Fransız ihtilalinden sonra dil ve soy birliği ifade eden topluluk olarak bir anlam kazanmıştır (Turan, 2006b: 275-277).

Atatürk, milletin tanımını “Dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği siyasi ve içtimai bir heyet” olarak yapmaktadır (İnan, 1969: 18). Atatürk Türk milletini ise şöyle tanımlamıştır: “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran halka Türk denir” Atatürk’ün bu tanımı pratik ve Türkiye gerçeğine en uygun tanımdır (Turan, 2006b: 279). Ayrıca Atatürk’ün milliyetçiliği bencil bir yapıda değildir. Bunu “Bize milliyetçi derler, fakat biz öyle bir milliyetçiyiz ki, bizimle iş birliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Bizim milliyetçiliğimiz bencil ve mağrurane milliyetçilik değildir” sözleriyle ifade eder (Kocatürk, 1999: 194).

Türk inkılabının bu önemli ilkesi çağın gereklerine uygun olarak, akıl ve bilimin doğrularına dayanır. Bu çerçevede Türk milletinin dünya medeniyetine bilimsel açıdan hizmetini öngörür. Her şeyden önce Türk milletini sevmeyi ve onun menfaatleri için çalışmayı öngörür (Turan ve Safran, 1999: 301).

Özgen’e göre (1997: 57-59) Atatürk milliyetçiliğini genel nitelikleri şöyle belirtmiştir:

1. Atatürkçü ulusçuluk, dini, mezhebi, soyu, rengi ve dili ne olursa olsun, kendini Türk bilen herkesi, Türk ulusundan sayar.
2. Atatürkçü ulusçuluk, Türkiye Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını korumayı ve Türk toplumunu çağdaşlaştırmayı amaç edinir.
3. Atatürkçü ulusçuluk, Alevi-Sünni, Müslüman-Hıristiyan, Türk-Kürt ayrımı yapan her türlü dinciliğe ve ırkçılığa karşıdır.
4. Atatürkçü ulusçuluk, öbür devletlerin bağımsızlığına saygı gösterir. Her türlü yayılmacılığa ve sömürgeciliğe karşı çıkar.
5. Atatürkçü ulusçuluk, yurttta ve dünyada barıştan yanadır.
6. Atatürkçü ulusçuluk aydınlıkçı, laik ve ileridir.
7. Atatürkçü ulusçuluk, gerçekçi ve evrenseldir.

Sarınay’a göre ise (1999: 71-109) Atatürk’ün milliyetçilik anlayışının özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Milli birlik ve bütünlüğe büyük önem verir.
2. Sınıf kavgasına karşıdır.
3. Gerçekçidir ve vatan kavramına dayanır.
4. Saldırgan değil barışçıdır.
5. Irkçılığa karşıdır.
6. Milliyetçiliği reddeden akımlara karşıdır.
7. Laiklik ilkesi ile bağlantılıdır.
8. Millet egemenliği ilkesiyle bağlantılı ve demokrasiye yöneliktir.
9. Türk milletinin çağdaşlaşmasını amaçlayan ileriye dönük bir milliyetçiliktir.

Atatürkçülükte Halkçılık ilkesi sosyal devlet anlayışı ile açıklanabilir. Halkın sosyal alanda eşitliğinin sağlanması, adalet ve hak kavramlarından bahsedilebilir. Halkçılık toplumsal sınıflaşmaya karşı çıkar. Yapılan inkıaplarda, sosyal alanda kadın erkek eşitliği sağlanmaya çalışılması Halkçılık ilkesi ile ilgilidir. Halkçılık ilkesi ile sosyal devlet anlayışı doğrultusunda halkın günlük hayatında refahını yükseltmeye çalışılır.

Halkçılık, bireyler arasında hiçbir fark ayrılığı görmemek, topluluk içinde ayrıcalık kabul etmemek, halk adı verilen tek ve eşit bir varlık tanımak görüş ve tutumu olarak tanımlanmaktadır (Özkaya, 1992: 457).

Atatürk ilkelerinden halkçılık ilkesine göre bireyden beklenen kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Halka karşı saygılı ve kamuoyu duyarlılığına sahip çıkma
- 2- Halkın sorunlarını bilme ve kendi çapında çözme çabalarına katılma
- 3- Halka karşı eşitçi dengeli gerekçi tutum gösterebilme
- 4- Halkı sevmek ve ona inanma
- 5- Halkı kültürüyle etkileşim sağlayabilme ve onun kültürüne katkıda bulunma
- 6- Halka karşı toplumsal sorumluluk duyma ve toplumsal bir kişilik geliştirme

7- Kişisel, grupsal, sınıfsal, örgütsel vb. amaçlar için halkı araç gibi kullanıp onu zor duruma sokarak çıkar sağlama anlayışından uzak kalması

8- Halkı bütün olarak görüp; çeşitli ırk, din, mezhep, meslek, sınıf vb. araçlardan bölme ayrıcalıklı tutum gösterme düşüncesi taşımamalı

9- Halka karşı dürüst olma, yalan söyleyip sahteci davranışlarda bulunmama

10- Birey, örgüt, kurum, yönetebilme ulus amaçları ile evrensel amaç ve davranışlar içinde belli kişilik özelliklerini taşıması (Çiftçi, 2007: 17-18).

Atatürk ilkelerinden devletçilik daha çok devletin ilgilendiği ekonomik konular olarak yorumlanmaktadır. Devletin yaptığı yatırımlar, ticari girişimler, banka kuruluş faaliyetleri ile kalkınma programlarının hazırlanması devletçilik ilkesi ile ilgili kabul edilir.

Devletçilik, dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılır. Geniş anlamda devletçilik; Türkiye’de uygulanan ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın özelliklerini ortaya koyan bir politik uygulamadır. Dar anlamda ise; özel teşebbüse yer veren ekonomik prensiplere sahip, iktisadi alandaki uygulamalardır. Türkiye’de devletçiliğin asıl uygulamaları, ekonomide görüldüğünden, devletçilik ekonomik bir mana ifade etmektedir (Turan, vd., 2010: 259).

Türkiye’de uygulanan Atatürk’ün devletçilik anlayışı, dünyada uygulanan herhangi bir sistemle tanımlanamaz. Prensipleri Atatürk tarafından belirlenmiş, Türkiye’nin ihtiyaçlarına ve şartlarına uygun olarak geliştirilmiş Türkiye’ye özgü bir sistemdir (Avcı, 2006: 287-288). Buradan hareketle Atatürkçülüğün devletçilik ilkesinin kendine özgü milli bir kimliği büründüğü ve milli ekonominin başlangıcını oluşturduğu söylenebilir.

Laik olmak; dünya işlerini, din işlerinden, dini otoriteden ayrı olarak ele almak anlamına gelmektedir (Turan, vd., 2010: 261). Bu bireysel, toplumsal ve devlet yönetiminde de geçerlidir. Bireyler dünya işlerinde serbest düşünceye sahiptirler, bu düşünce onları din ve vicdan özgürlüğüne götürürken günlük yaşamlarında da birbirlerinin din ve vicdan hürriyetine saygı duymaları toplumsal düzeni ve hukuku sağlar.

Laik bir devletin resmi bir dini yoktur. Yani laik devlet belli bir dinin kurallarını vatandaşa zorla benimsetmez, uygulatmaz. Devlet ne dine bağlıdır ne de dinsizdir. Dini bir vicdan meselesi olarak görür. Laik devlet din ayrımı gözetmez. Kanun önünde herkes eşittir. İnanç, cins, sınıf ayrımı yoktur (Akbiyık ve Bozkurt, 2006: 296). Devlet, insanlara

dinlerine göre davranamaz, aksi takdirde halkın eşitliğinden söz edilemez ve büyük toplumsal sorunlar meydana gelir. Ayrıca birçok konuda uygun olmayan şekilde dinin çıkar için kullanımı başlayarak ahlaki çözümler başlar.

Türkiye'nin laiklik anlayışı hiçbir şekilde dine karşı olmayıp, dinimizi asla reddetmez. Atatürk, laiklik ilkesi ile dinimizi, siyaset sahnesinde sömürölmekten kurtarmış, yüceltmıştır. İnkılâplar dine karşı değil, dinimizi yozlaştıran safsata ve hurafelere karşı yapılmıştır (Akbiyık ve Bozkurt, 2006: 297). Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılapların temelini teşkil eden laiklik, Türk milletinin maddi manevi ve fikri yapısını modernleştirmeyi amaçlar (Turan, vd., 2010: 259). Atatürkçülüğün laiklik ilkesi, özgür düşünce ortamını sağlarken, aklın ve bilimin ışığında hareket eder. Akla ve mantığa uygun olmayan uygulamalardan kaçınırken, pozitif ilimleri destekler ve bu doğrultuda gerekli girişimlerde bulunarak insanlara daha şartlar sunar.

Atatürk Devrimi, dini bir vicdan ve ahlak prensibi olarak kabul edip, onu dünya işlerinden ayırıp, hayatın her an değişen gerçeklerini karşılama yolunu ve çaresini pozitif bilimlere bağlamakla, din müessesine en büyük saygıyı göstermiştir (Akbiyık ve Bozkurt, 2006: 296).

İnkılâp, kısa zaman sürecinde oluşan; hızlı, geniş, kapsamlı, ilerici, köklü ve kalıcı nitelik taşıyan; ekonomik ve toplumsal değişimdir (Özgen, 1997: 87). Atatürk ilkelerinden İnkılâpçılık, bütün ilkeleri kapsayan ve bütünleştiren ilke olarak kabul edilebilir. İnkılâpçılık, yenileşmeyi, modernleşmeyi, kısaca çağdaşlaşmayı amaç edinirken durağan bir yapıyı kabul etmez. Dünyanın gelişimine paralel gelişmeyi hedef edinmekle yetinmez, muasır medeniyetler seviyesi üzerine çıkmayı da amaç edinir. İnkılâpçılık doğrultusunda Türkiye'de büyük değişikliklere sebep olan şu önemli inkılâplar gerçekleştirilmiştir:

- ✓ Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)
- ✓ Cumhuriyetin ilanı (29 Ekim 1923)
- ✓ Halk Fırkası'nın kurulması (9 Eylül 1923)
- ✓ Ankara'nın başkent olması (13 Ekim 1923)
- ✓ Halifeliğin kaldırılması (3 Mart 1924)
- ✓ Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulü (3 Mart 1924)
- ✓ Şapka Kanununun kabulü/Şapka inkılâbı (25 Kasım 1925)

- ✓ Alafranga saat ve miladi takvim uygulamasına geçilmesi (26 Aralık 1925)
- ✓ Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (30 Kasım 1925)
- ✓ Medeni Kanun'un kabulü (17 Şubat 1926)
- ✓ Uluslararası rakamların kabulü (20 Mayıs 1928)
- ✓ Yeni Türk Alfabesinin kabulü/Harf inkılâbı (1 Kasım 1928)
- ✓ Ağırlık ve uzunluk ölçülerinin değiştirilmesi (26 Mart 1931)
- ✓ Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin kurulması (12 Nisan 1931)
- ✓ Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulması (12 Temmuz 1932)
- ✓ Üniversite Reformu (1933)
- ✓ Soyadı Kanununun kabulü (21 Haziran 1934)
- ✓ Hafta sonu tatilinin Cuma gününden Pazar gününe alınması (1 Haziran 1935)

İnkılâpların gayesi Türkiye Cumhuriyeti milletini tamamen modern ve uygar bir toplum haline getirmektir (Olcaytu, 1998: 35). Atatürk'e göre ise inkılâpların gayesi: "Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asrî ve bütün mana ve eşkâliyle medeni bir heyeti içtimaiye haline îsal etmektir" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2006: II. 224). İnkılâpçılık ilkesi ile devletin uygulamaları modernleşme yoluna girerek dinamik bir yapıya bürünmüştür. Millet in de birlik ve beraberlik içinde bu dinamizme ayak uydurması sonucu cumhuriyet in ilk yıllarında ölkemiz adına büyük gelişmeler yaşanmış, günümüz güçlü Türkiye'si ortaya çıkmıştır. Bu günkü güçlü ve çağdaş Türkiye'nin oluşumunda inkılâpçılık ilkesinin etkisi büyüktür (Giritli, 1991: 32).

Aşkun (1989: 505), devrimci (inkılâpçı) Kişilik Özelliklerini şöyle belirtmektedir:

- 1- Cumhuriyetçi, ulusçu, devletçi, halkçı, laik kişilik özelliklerini taşıma,
- 2- Baskıcı, tepeden inmec i olmayıp, başkalarını anlayışla karşılama,
- 3- Özgür düşünce ve davranış sahibi olma,
- 4- Çağdaş tutumları benimseyebilme,
- 5- Amaç ve eylemlerinde bilimi temel alma,

- 6- Davranışlarını gelişigüzel, duygusal tepkilere değil, planlı tutuma dayandırma,
- 7- Amaçları ve ulaşma yollarını önce belli araştırma süreçleri sonucu saptayabilme,
- 8- Geliştirmeyi, planlı ve araştırmaya dayanan değişme aşamalarından geçerek sağlamaya inanma,
- 9- Araştırma, değişme ve geliştirmeyi kesinlikle uyarlamada (intibak ettirmede) bulunma; bunun için de başkalarına gelişmeyi inanç olarak aşılabilme gücünde olma,
- 10- Gerek bireyde gerek kurum veya örgütleriyle bütün toplumda devrim anlayışını "devirmek" "yıkma" çabalarına değil, sürekli ve aşamalı değişme anlamını içeren evrimleşme düşüncesine bağlayabilmek.

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim alanında yaptığı inkılaplar çağın gerekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı devleti döneminde bütünleşmiş bir eğitim sisteminin olmayışı ve Mustafa Kemal'in bu dönemde büyümesi onun belki de dönemi daha iyi kavramasını sağlayacaktı. Osmanlı devleti siyasi, askeri ve ekonomik bakımdan zorluk yaşadığı 19. Yüzyılda varlığını korumaya çalışırken bir yandan da toplumunun çok uluslu olmasının getirdiği sorunlarla uğraşmak zorundaydı. Bir milletin ortak bir ülküde birleşmesini sağlayan temel unsurlardan biri eğitimidir. Osmanlı'nın eğitim birliğinden yoksun oluşu belki de istenilen ortak ülküyü oluşturabilmesini engellemiştir.

Atatürk toplumun eğitim ve kültür konularındaki bölünmüşlüğünün ortadan kaldırılması hususuna dikkat çekiyordu (Turan, 2006a: 106). Oysaki Atatürk aldığı eğitimle düşünce yapısında ortak ülkünün gerekliliğini fark etmiş ve bunu eğitim politikasına milli eğitim olarak yansıtmıştır.

Atatürk'ün eğitime derinden ilgi duyduğunu, Cumhuriyet eğitiminin düşünsel temeller attığını ve bu alanda bazı uygulamalara giriştiğini biliyoruz. Yine bildiğimiz gibi O, Cumhurbaşkanı olmadığı takdirde Milli Eğitim Bakanı olmayı istediğini ve "asıl kişiliğinin" öğretmenlik olduğunu söylemiştir (Akyüz, 1992: 233).

Atatürk, bazı aydınlarca farkına varılsa da çaresi bulunamayan milleti sefalet, bilgisizlik ve yoksulluğa düşüren felaketli gidişe dur demiş, yeni Türk Devleti için yepyeni bir eğitim felsefesi ve politikası tespit etmiş, uygulamış başka bir deyişle, eğitimimizde en

zor, en önemli, en gerekli atılımları düşünmüş ve gerçekleştirmiş bir devlet adamı ve önder olarak Türk Eğitim Tarihinde çok önemli bir yer tutar (Güler ve Akgül, 2000: 43).

Atatürk eğitimi her şeyin üstünde tutmuştur. Bu doğrultuda yaptığı ilk uygulamalardan olan Maarif kongresinin tam da kurtuluş savaşının ortasında olması çok dikkat çekicidir. Atatürk bir milletin birlik ve beraberlik içinde kalarak uzun yıllar yaşayabilmesin milli eğitimden geçtiğini düşünmektedir. Maarif kongresinin anlamı çok yüksektir. Bu Atatürk'ün savaşla eğitimi bir arada düşündüğünün, birini diğerine tercih etmediğinin açık bir delilidir (Turan, 2006a: 106).

Atatürk'ün öncülüğünde yapılan ilk milli eğitim kanunu 1924 yılında çıkarılan tevhid-i tedrisat kanunudur. Bu kanunla Atatürk eğitimde birliği savunmuş ortak ve milli bir programla eğitimin yürütülmesi gerekliliğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Osmanlı devleti döneminden kalma eğitim sistemine son verilerek milli bir eğitim politikasına geçilmiştir. 1925 yılında yapılan üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısı kararları doğrultusunda ilkokul beş yıllık, ortaokul ve liseler üçer yıllık programa bağlanmış, öğretmenlik kamu görevi sayılmıştır. Ayrıca eğitim ve öğretimi düzenlemesi için Talim Terbiye dairesinin kurulması gündeme gelmiştir. 1928 yılında yapılan Harf İnkılabı ile yeni alfabe kabul edilerek, okul çağı eğitimin yanı sıra 1932 yılında açılan halk evleri yolu ile toplumun yeni harfleri öğrenmesi için de çaba harcanmıştır. Bunlardan yola çıkarak Atatürk'ün eğitime verdiği önemi anlamaktayız.

Atatürk'ü sadece kültürel alanda değil; sosyal, ekonomik, siyasal gibi alanlarda birçok yenilik meydana getirmiştir. Atatürk kendi döneminde çağdaşı olan ülkelerin, kişilerin, liderlerin düşünemediği ve düşünse bile gerçekleştiremediği birçok icraatı hayata geçirmiştir. Tarihimizin en büyük lideri olduğu çoğunluk tarafından kabul edilmektedir. İstiklal savaşımızın lideri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, ilk Cumhurbaşkanı, ilkeleri ve inkılapları ile döneminde çok büyük işlere az zamanda imza atan Atatürk Türk milletini muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak için bize ışık olmuştur. Atatürk, Düşünce sistemi ile de devletimizin ve milletimizin bugünlerine ve daha ilerisine yol gösterici olabilmiş, evrensel bir kişiliğe bürünmüştür. Atatürkçülüğü bir ideoloji olarak kabul edersek, Atatürkçülüğün nasıl algılandığı, Atatürk'e karşı tutumların nasıl olduğu hususu da büyük önem arz etmektedir. Şüphesiz ki etkin vatandaş yetiştirmenin en temel unsuru tarihini ve değerlerini bilen bireyler yetiştirmektir. Bu da ancak Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü öğretmekten geçer. Toplumu şekillendirecek olan ve bizi geleceğe taşıyacak

olan, henüz gelişim çağındaki çocukların, Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü öğrenmeleri, özümsemeleri, nasıl algılayacakları, nasıl bir tutuma sahip olacakları hususunda şüphesiz ki öğrencileri de etkileyecek olan öğretmenlerin de Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü nasıl algıladıkları ve nasıl bir tutuma sahip oldukları önemli bir yer tutmaktadır. Tüm bunlardan hareketle sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeyleri, tutumları, duyguları, ilgileri önem kazanmış ve bunlar bir başlık altında toplanmıştır.

2.3. ATATÜRKÇÜLÜK ÖĞRETİMİ

2.3.1. Sınıf Öğretmenliği ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi

İlköğretimin ilk beş yılında, yani ilkokul döneminde görev yapan Öğretmenlere sınıf öğretmeni diyoruz. İlkokul dönemindeki öğretmen, çocuğun yaşamında, (okulöncesi eğitim dönemindeki öğretmen dışında) diğer bütün eğitim kademelerindeki öğretmenlerden çok daha önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle sınıf öğretmeni olarak atanacak öğretmenlerin ilkokul öğretmenlerinde bulunması gereken nitelikleri kazandıracak bir programla yetiştirilmesi gerekmektedir. (Senemoğlu, 2004).

İlköğretim birinci kademede, çocukların, zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal gelişim özelliklerinin bir bütün olarak gelişmesi ve eğitilmeleri sorumluluğu, sınıf öğretmenlerinin görev alanıdır. Sınıf öğretmenleri, çocukların okuldaki öteki ana-babalarıdır (Akınoğlu, 2003: 10). Gelişim çağındaki çocukların ilk öğrenimlerini gördükleri ilkokullarda sınıf öğretmenlerine önemli görevlerin düştüğü düşünülmektedir. Öğrencilerin anne ve babalarından ayrı bir ortama adapte süreçlerinde sınıf öğretmenlerinin doğru davranışlar sergileyerek onları eğitim öğretime hazırlamaları beklenir.

01.06.2000 tarih ve 340 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı ile bu tarihten itibaren öğretmen olarak atanabilmek için en az “lisans” mezunu olma koşulunun olduğu açıkça ifade edilmektedir. Hala öğretmen olarak atanabilmek için en az lisans mezunu olmak gerekmektedir (Koçak ve Kavak, 2014: 160). Sınıf öğretmeni olabilmek içinde üniversitelerin eğitim fakültelerinden tablo 2. 1.'de verilen dersleri başarı ile tamamlamak gerekmektedir.

Tablo 2. 1. 2017 Yılı Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı Dersleri

Yarıyıl	Dersin Adı	T	U	K	AKTS
I.	Eğitime Giriş	2	0	2	3
	Eğitim Sosyolojisi	2	0	2	3
	Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları Tarihi 1	2	0	2	3
	Yabancı Dil 1	2	0	2	3
	Türk Dili 1	3	0	3	5
	Bilişim Teknolojileri	3	0	3	5
	İlkokulda Temel Matematik	3	0	3	5
	Türkiye Coğrafyası ve Politikası	2	0	2	3
Toplam		19	0	19	30
II.	Eğitime Psikolojisi	2	0	2	3
	Eğitim Felsefesi	2	0	2	3
	Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları Tarihi 2	2	0	2	3
	Yabancı Dil 2	2	0	2	3
	Türk Dili 2	3	0	3	5
	Çevre Eğitimi	2	0	2	4
	İlkokulda Temel Fen Bilimleri	3	0	3	5
	Türk Tarihi ve Kültürü	2	0	2	4
Toplam		18	0	18	30
III.	Öğretim Teknolojileri	2	0	2	3
	Türk Eğitim Tarihi	2	0	2	3
	Seçmeli 1	2	0	2	4
	Seçmeli 1	2	0	2	3
	Seçmeli 1	2	0	2	4
	İlkokulda Drama	2	0	2	4
III.	Fen Bilimleri Laboratuvar Uygulamaları	0	2	1	3
	İlkokuma ve Yazma Öğretimi	3	0	3	6
Toplam		15	2	16	30
IV.	Öğretim İlke ve Yöntemleri	2	0	2	3
	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	2	0	2	3
	Seçmeli 2	2	0	2	4
	Seçmeli 2	2	0	2	3
	Topluma Hizmet Uygulamaları	1	2	2	3
	Seçmeli 2	2	0	2	4
	Oyun ve Fiziki Etkinlikler Öğretimi	3	0	3	5
	Türkçe Öğretimi	3	0	3	5
Toplam		17	2	18	30
V.	Sınıf Yönetimi	2	0	2	3
	Eğitimde Ahlâk ve Etik	2	0	2	3
	Seçmeli 3	2	0	2	4
	Seçmeli 3	2	0	2	3
	Seçmeli 3	2	0	2	4
	Hayat Bilgisi Öğretimi	3	0	3	5
	Matematik Öğretimi 1	3	0	3	4
	Fen Öğretimi	3	0	3	4
Toplam		19	0	19	30

VI.	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	2	0	2	3
	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2	3
	Seçmeli 4	2	0	2	4
	Seçmeli 4	2	0	2	3
	Seçmeli 4	2	0	2	4
	Sosyal Bilgiler Öğretimi	3	0	3	5
	Matematik Öğretimi 2	3	0	3	4
	Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi	3	0	3	4
Toplam		19	0	19	30
VII.	Öğretmenlik Uygulaması 1	2	6	5	10
	Özel Eğitim ve Kaynaştırma	2	0	2	3
	Seçmeli 5	2	0	2	4
	Seçmeli 5	2	0	2	4
	Müzik Öğretimi	3	0	3	4
	İlkokulda Yabancı Dil Öğretimi	3	0	3	5
	Toplam	14	6	17	30
VIII.	Öğretmenlik Uygulaması 2	2	6	5	12
	Okullarda Rehberlik	2	0	2	3
	Seçmeli 6	2	0	2	4
	Seçmeli 6	2	0	2	4
	Karakter ve Değer Eğitimi	2	0	2	3
	Görsel Sanatlar Öğretimi	3	0	3	4
	Toplam	13	6	16	30
Genel Toplam		134	16	142	240

Kaynak: YÖK, 2017

Tablo 2. 1.'e göre sınıf öğretmenliği lisans programından mezun olabilmek için tabloda yer alan 62 dersin eğitiminin başarı ile tamamlanması gerekmektedir.

2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi

Sosyal Bilgiler, insan üzerine bir çalışmadır. İnsanlar sosyal bilgilerin çalışma alanıdır. Söz konusu insanlar, hem aile gibi hemen yanı başınızdaki insanları hem de en uzak ülkelerde yaşayan insanları kapsamaktadır. Yine söz konusu insanlar; günümüzde yaşayan, uzun zaman önce yaşamış olan ve gelecekte yaşayacak olan insanları içerisine almaktadır (Zarillo, 2016: 4). Sosyal bilgiler, bireyin yaşadığı çevre ve dünya ile ilgili tarih, coğrafya, vatandaşlık gibi sosyal bilimlerin öğretiminin yapıldığı bir ders olarak bilinmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler sadece bir ders değil bireyin birey ile çevre ile geçmişi ile etkileşim kurması sağlayan bir köprü görevi görmektedir. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programını hazırlayan komisyona göre; Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında

birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005a: 46). Sosyal Bilgilerin asıl odaklandığı nokta insandır. Günlük yaşantımızda karşılaşılan coğrafi olaylar, yakın çevremizdeki bireylerle kurduğumuz iletişim, geçmişte yaşamış insanların bıraktıkları ile edindiğimiz bilgiler yaşantımızı kolaylaştırmaktadır. Ayrıca Sönmez'e (1997:3) göre sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir.

Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir (Doğanay, 2003: 17). Sosyal bilgiler dersi insanı, toplumu ve bunlarla ilişkisi çerçevesinde çevreyi konu alanı olarak incelemektedir. Öğrencinin, insan-toplum ilişkileri ile ilgili bilgi ve deneyimlerini geliştirmesine olanak sağladığı gibi, bireyin kendisini, değerlerini ve düşüncelerini keşfedişinin ortamını hazırlayan bir ders de olabilmelidir (Kabapınar, 2014: 3). İnsanın olduğu her yerde sosyal bilim olarak incelenebilecek konu toplulukları vardır. Bu kapsamda sosyal bilimler içerisinde sayılabilecek disiplinlerden bazıları: antropoloji, iletişim bilimleri, ekonomi, eğitim, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler, dil bilimi, din bilimleri, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, müzikoloji, hukuk ve suç bilimidir (Safran, 2015: 3). Bu tanımda sosyal bilimlerin insanı ilgilendiren neredeyse her konuda bağlantısı olduğu görülmektedir. Sosyal bilimlerin öğretiminin yapıldığı sosyal bilgiler dersinin içeriğine bakıldığında da bütün bu bilimlerle bağlantı kurulabilmektedir.

Sosyal bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmiyor. Yalnız, insanoğlu var olduğu andan itibaren hem fen hem de sosyal bilimler eğitimi başlamıştır denebilir; çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu süreç içinde ona en azından yiyecek bulmak, yemek, içmek, giyinmek, korunmak, savunmak vb. etkinliklerle ilgili bilgi, beceri ve duygular kazandırılır. Eğer kazandırılmazsa, kişi yaşamını sürdüremez. Tüm bu etkinlikler doğada ve bir toplumun içinde olmaktadır. İnsan, yaşamak için hem doğanın, hem de toplumun bazı ilkelerini

öğrenmek zorundadır. Durum böyle ele alınınca, fen ve sosyal bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir savı ileri sürülebilir (Sönmez, 1999: 21).

Devletlerin temel hedefi arasında yer alan vatanın bütünlüğünü, birliğini ve bağımsızlığını koruyan ve mensubu olduğu milletini yüceltmeyi hedef edinen ideal vatandaş tipini oluşturma noktasında tarih, coğrafya, yurttaşlık ve bu üçünü de kapsayan sosyal bilgiler dersleri önem taşımaktadır. Bu dersler tarihsel, kültürel ve sosyolojik nedenlere bağlı olarak bazı devletlerde tarih, coğrafya ve yurttaşlık dersleri olarak ayrı ayrı verilirken bazı devletlerde Sosyal bilgiler dersi adı altında birlikte verilmektedir (Alaca, 2019: 1).

Sosyal Bilimler ifadesi on dokuzuncu yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal bilimlerdeki bölünmeler de dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında netleşme eğilimine girmiş ve 1850 ve 1945 yılları arasında ortaya çıkan bu bölümlerle birlikte bu yeni alana sosyal bilimler adı verilmiştir (Gulbenkian Komisyonu, 2005). “Sosyal Bilgiler” adı altında bir dersin okul programlarında ilk kez yer alması 1916 yılında Amerika’da olmasına karşın, bu tarihe kadar içeriğinde yer alan konuların farklı dersler kapsamında öğretildiği, dönemin koşullarına ve beklentilerine uygun olarak değişim geçirerek günümüz dünyasındaki düzeyine ulaştığı gözlemlenmektedir (Aslan, 2016: 8).

Disiplinlerarası ve çok disiplinli bir program yaklaşımı ve bir ders olarak sosyal bilgiler, Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerinde, bu dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir (Öztürk ve Dilek, 2003: 72). Ülkemizde ilk defa sosyal bilgiler dersi 1968 yılında okutulmaya başlanmıştır. Fakat daha önce okutulan tarih ve coğrafya gibi dersler, sosyal bilgiler dersinin kapsamını oluşturan konuları içermektedir. İlk kez Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) zamanında ilkokul programlarına girmiştir. 1926, 1936 ve 1948 ilkokul programlarında tarih, coğrafya ve vatandaşlık ayrı birer ders okutulmuştur. 1962’de bu dersler, İlkokul Program Taslağı’nda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. 1985-1998 yılları arasında ortaokullarda Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri okutulmuş; 1998 yılında 8 yıllık zorunlu ilköğretim uygulaması ile birlikte bu dersler kaldırılarak ortaokullarda tekrar sosyal bilgiler dersine geçilmiştir (Yalçınkaya ve Uslu, 2015: 27). 2005 yılında MEB birçok derste olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de güncelleme gitmiş, yine 2018 yılında da dersin öğretim programında belirli güncellemeler yoluna gidilmiştir.

Ülkemizde sosyal bilgiler öğretmeni yetiştiren kurumlar üniversitelerin eğitim fakülteleridir. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programını tablo 2. 2.'de verilen dersleri başarı ile tamamlayarak bitirmek gerekmektedir.

Tablo 2. 2. 2017 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Dersleri

Yarıyıl	Dersin Adı	T	U	K	AKTS
I.	Eğitime Giriş	2	0	2	3
	Eğitim Psikolojisi	2	0	2	3
	Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi 1	2	0	2	3
	Yabancı Dil 1	2	0	2	3
	Türk Dili 1	3	0	3	5
	Bilişim Teknolojileri	3	0	3	5
	Sosyal Bilgilerin Temelleri	2	0	2	4
	Genel Fiziki Coğrafya	2	0	2	4
Toplam		18	0	18	30
II.	Eğitim Sosyolojisi	2	0	2	3
	Eğitim Felsefesi	2	0	2	3
	Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi 2	2	0	2	3
	Yabancı Dil 2	2	0	2	3
	Türk Dili 2	3	0	3	5
	Siyaset Bilimi	2	0	2	3
	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	2	0	2	3
	Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi	2	0	2	3
	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	2	0	2	4
Toplam		19	0	19	30
III.	Türk Eğitim Tarihi	2	0	2	3
	Öğretim İlke ve Yöntemleri	2	0	2	3
	Seçmeli 1	2	0	2	4
	Seçmeli 1	2	0	2	3
	Seçmeli 1	2	0	2	4
	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	2	0	2	3
	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	2	0	2	3
	İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi	2	0	2	3
	Ortaçağ Tarihi	2	0	2	4
Toplam		18	0	18	30
IV.	Öğretim Teknolojileri	2	0	2	3
	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	2	0	2	3
	Seçmeli 2	2	0	2	4
	Seçmeli 2	2	0	2	3
	Topluma Hizmet Uygulamaları	1	2	2	3
	Seçmeli 2	2	0	2	4
	Sosyal Bilgiler Öğretim Programları	2	0	2	3
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	2	0	2	2
	Vatandaşlık Bilgisi	2	0	2	3
	Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	2	0	2	2
	Toplam	19	2	20	30

V.	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2	3
	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	2	0	2	3
	Seçmeli 3	2	0	2	4
	Seçmeli 3	2	0	2	3
	Seçmeli 3	2	0	2	4
	Osmanlı Tarihi 1	2	0	2	4
	Yeni ve Yakın Çağ Tarihi	2	0	2	4
	Sosyal Bilgiler Öğretimi 1	3	0	3	5
Toplam		17	0	17	30
VI.	Eğitimde Ahlâk ve Etik	2	0	2	3
	Sınıf Yönetimi	2	0	2	3
	Seçmeli 4	2	0	2	4
	Seçmeli 4	2	0	2	3
	Seçmeli 4	2	0	2	4
	Osmanlı Tarihi 2	2	0	2	4
	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat	2	0	2	2
	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği	2	0	2	2
	Sosyal Bilgiler Öğretimi 2	3	0	3	5
Toplam		19	0	19	30
VII.	Öğretmenlik Uygulaması 1	2	6	5	10
	Okullarda Rehberlik	2	0	2	3
	Seçmeli 5	2	0	2	4
	Seçmeli 5	2	0	2	4
	Afetler ve Afet Yönetimi	2	0	2	3
	Sanat ve Müze Eğitimi	2	0	2	2
	Medya Okur Yazarlığı ve Eğitimi	2	0	2	2
	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1	2	0	2	2
Toplam		16	6	19	30
VIII.	Öğretmenlik Uygulaması 2	2	6	5	10
	Özel Eğitim ve Kaynaştırma	2	0	2	3
	Seçmeli 6	2	0	2	4
	Seçmeli 6	2	0	2	4
	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2	2	0	2	3
	İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi	2	0	2	3
	Karakter ve Değer Eğitimi	2	0	2	3
Toplam		14	6	17	30
Genel Toplam		140	14	147	240

Kaynak: YÖK, 2017

Tablo 2. 2.'ye göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programından mezun olabilmek için tabloda yer alan 68 dersin eğitiminin başarı ile tamamlanması gerekmektedir.

2.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE ATATÜRKÇÜLÜK

Geçmişten günümüze sosyal bilgiler derslerine bakıldığında “Atatürkçülük konularının öğretimi”ne 1968 programından 2005 öğretim programına kadar oldukça merkezi bir yer verildiğine şahit olunur (Yıldırım ve Mert, 2019: 195). 2018 sosyal bilgiler programında ise Atatürkçülük konularına kısmen daha az yer verildiği söylenebilir.

2.4.1. 1968 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük

Ülkemizde 1968 yılına kadar sosyal bilgiler bir ders adını almamış ancak tarih, coğrafya ve Yurttaşlık bilgisi dersleri adı altında verilmiştir. 1968 Geliştirilmiş İlkokul Programı Taslağı, derslerin birleştirilmesi işini yeniden ele almış ve Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularını mümkün olduğu kadar birbiriyle kaynaştırarak üniteler meydana getirmiş ve bu dersin adına “Sosyal Bilgiler” denmiştir (Güngördü, 2002: 132). Bu programda 1962 program taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersinin adı “Sosyal Bilgiler” olarak değiştirilmiş ve 1962 program taslağında 4.sınıflarda 6, 5.sınıflarda 5 saat iken 1968 İlkokul Programı’nda ders saatleri düşürülerek 4 ve 5. sınıflar için haftada 3 saat olarak belirlenmiştir (MEB, 1968). Programda öğrencilere Türk demokrasisinin ilkelerinin, vatandaşların demokratik düzen içerisindeki kişisel sorumluluklarının ve Türk demokrasisinin korunmasına ilişkin yolların kavratılmasının altının özel bir önemle çizilmiş olması oldukça dikkat çekicidir (Aslan, 2016: 31).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 9. Milli Eğitim Şurası kararları uyarınca, 15.11.1974 tarih ve 459 sayılı kurul kararı ile temel eğitim 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir. Böylece Sosyal Bilgiler dersi İlköğretim okullarında 1968’ten itibaren, ortaokullarda ise 1975’ten itibaren okutulmaya başlanmıştır. Bu uygulama 1985 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra Sosyal Bilgiler dersi İlköğretim II. kademedeki Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi olarak verilmeye başlanmıştır (Safran, 2015: 13). Sosyal Bilgiler dersinde Atatürkçülük konularına özellikle 1968 yılı öğretim programı itibarıyla rastlanır. En çok ise 2005 yılı öğretim programında yer verilmiştir. Bu öğretim programlarında yer bulan Atatürkçülük konuları ve içerikleri şöyledir:

Tablo 2. 3. 1968 Sosyal Bilgiler Programlarının Atatürkçülüğe Yönelik Ders Konuları/ Açıklamaları

Sınıf	Ünite no/Ünite	Ders Konuları/ Açıklamaları
4	3.Yurdumuzda Bugünkü Hayat	- Cumhuriyet İdaresinin Anlamı ve Önemi - Cumhuriyet'e Nasıl Kavuştuk (Kısaca Kurtuluş Savaşı'na ve Devrimlere değinilecektir.)
5	6.Cumhuriyetimiz	A- Osmanlı İmparatorluğu'nun Yıkılması ve Kurtuluş Savaşı 1.I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğunun Durumuna Genel Bakış (Mondros Mütarekesi) 2.Atatürk ve Anadolu'ya Geçişi (Atatürk'ün Hayatı belirtilecektir) 3.Kurtuluş Savaşı Hazırlıkları 4.Yurdun Düşmanlardan Temizlenmesi 5.Mudanya Mütarekesi ve Lozan Barışı (Bu arada Saltanatın Kaldırılması bir okuma parçası halinde işlenecektir) 6.Cumhuriyet'in İlanı B- Devrimlerimiz (Devrimlerimizin önemi üzerinde durulacak, Halifeliğin Kaldırılması bir okuma parçası ile işlenecek, Din ve Devlet işlerinin ayrılması)

Kaynak: MEB, 1968

Tablo 2. 3.'e göre, 1968 Sosyal Bilgiler İlkokul Programı, Atatürkçülükle ilgili 4. sınıfta 2 konuya yer verirken, 5. sınıfta başlı başına bir üniteye yer vermiştir.

2.4.2. 1990 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük

1968 İlkokul Programındaki Sosyal Bilgiler programı 22 yıl sonra gözden geçirilerek yeni bir Sosyal Bilgiler Programı geliştirilmiş ve 1990-1991 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur (Güngördü, 2002: 132). Programların içerikleri 12 Eylül ile oluşturulmak istenen Türkiye'nin yeni siyasal ve toplumsal düzenine uygun olarak tadilatlar geçirilmiştir. 12 Eylül sonrasında “bozulmuş olan toplumsal birliğin yeniden sağlanması adına” her düzeydeki okulların programlarında yer alan derslerin “Atatürk İlke ve İnkılâpları” ile ilişkilendirilmesi, “dinsel”, “milli” ve “manevi” değerlerin farklı derslerin programlarına serpiştirilmesi eğitimin en karakteristik özelliklerinden bir tanesi olmuştur (Aslan, 2016: 32).

1990 yılında Sosyal Bilgiler dersi Atatürkçülük konularında çeşitli değişiklikler yapılmış ve bu durum aşağıdaki tablo 2. 4.'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 4. 1990 ve 1993 Değişikliği ile Sosyal Bilgiler Dersinde Atatürkçülüğe Yönelik Ders Konuları/ Açıklamaları

Sınıf	Ünite no/Ünite	Bölüm	Bölüm Adı	Ders Konuları/ Açıklamaları
5	4.Cumhuriyetim iz: Nasıl Kurduk?	1	Birinci Dünya Savaşı Sonunda Osmanlı İmparatorluğunun Durumu	2. İşgaller karşısında Mustafa Kemal'in duruma bakışı
5	4.Cumhuriyetim iz: Nasıl Kurduk?	2	Kurtuluş Savaşı	A. Hazırlık Dönemi (Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı...)
5	4. Cumhuriyetimiz : Nasıl Kurduk?	3	Türk İnkılabı ve Önemi	A. Çağdaşlaşma ve Uygarlık B. Siyaset Alanında İnkılap C. Hukuk Alanında İnkılap D. Eğitim ve Kültür Alanında İnkılap E. Toplumsal Alanda İnkılap F. Ekonomi Alanında İnkılap G. Türk İnkılabının Önemi, bize kazandırdıkları ve bu konudaki sorumluluklarımız.
5	4. Cumhuriyetimiz : Nasıl Kurduk?	4	Cumhuriyetimiz Kurucusu: Atatürk	A. Atatürk'ün Hayatı B. Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve çeşitli yönleri
5	5.Dünyaya Toplu Bakış	3	Atatürk'ün Son Günleri ve Ölümü	A. Son Günleri ve Ölümü B. Yurt İçi ve Yurt Dışı Yankıları C. Atatürk ile İlgili Anılar
5	5.Dünyaya Toplu Bakış	4	Atatürkçü Düşünce Sistemi	A. Atatürkçülüğün Tanımı ve Önemi B. Atatürkçülüğün Nitelikleri C. Atatürk İlkelerinin Ortak Özellikleri D. Atatürk İlkeleri ve İnkılaplarının Dayandığı Temel Esaslar E. Atatürk İlkeleri F. Atatürk İlkelerine Sahip Çıkmak ve Devamlılığını Sağlamak

Kaynak: Tebliğler Dergisi, 1990: 471-473.

Tablo 2. 4.'e bakıldığında, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı düzenlemeler sonucunda 1990 yılı ilköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürkçülük konularının ünite ve konu sayısını arttırdığı görülmektedir.

2.4.3. 1998 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük

23084 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 18 Ağustos 1997 Tarih ve 4306 Sayılı Kanun ile 1997-1998 öğretim yılından itibaren, sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitime geçilmiş ve ilk ve ortaokullar "İlköğretim Okulu" adı altında birleştirilmiştir. Bu karar ile programlar da yeniden düzenlenmiş ve 1998'de uygulamaya konmuştur. Yeni programda ortaokullarda okutulmakta olan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak "Sosyal

Bilgiler’’ olarak yeniden hazırlanmıştır. Böylece yeni düzenleme ile ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda haftada 3 saat sosyal bilgiler dersi konmuştur (MEB, 1998). Bu program, İlköğretim bütünlüğü esasına göre hazırlanmış ilk Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı olup, ilköğretim okulu 4-7. sınıfları kapsamaktadır (Keskin, 2002: 82). Yine 7 ve 8. sınıflarda haftada 1 saat ‘‘Vatandaşlık ve İnsan Hakları’’ ve 8. sınıfta haftada 2 saat T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri okutulmuştur (Aslan, 2016: 34).

1997-1998 eğitim öğretim yılı itibariyle ilkokul ve ortaokul eğitimi ilköğretim adıyla 8 yıllık kesintisiz eğitim olarak düzenlenmiş, Milli Tarih ve Milli Coğrafya programı Sosyal Bilgiler dersi kapsamına alınmıştır. Bu değişikliklerle birlikte sosyal bilgiler dersi Atatürkçülük konuları tablo 2. 5.’teki gibi düzenlenmiştir.

Tablo 2. 5. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürkçülüğe Yönelik Ders Konuları/ Açıklamaları

Sınıf	Ünite no/Ünite	Ders Konuları/ Açıklamaları
5		B. Kurtuluş Savaşı 1.Mustafa Kemal’in Samsun’a Çıkışı 2.Milli Bilincin Güçlendirilmesi D.Türk İnkılabı ve Önemi 1.Çağdaşlaşma 2.Siyasi Alanda İnkılap 3.Hukuk Alanında İnkılap 4.Eğitim ve Kültür Alanında İnkılap 5.Toplumsal Alanda İnkılap 6.Ekonomik Alanda İnkılap 7.Türk İnkılabının Önemi, bize kazandırdıkları ve bu konudaki sorumluluklarımız
5	2.Cumhuriyetimiz e Nasıl Kavuştuk?	E. Atatürkçü Düşünce Sistemi 1.Atatürk’ün Kendi Düşünce Sistemini oluşturmaya neden olan etkenler 2.Atatürkçülüğün Tanımı ve Önemi 3.Atatürkçülüğün Nitelikleri 4.Atatürkçü Düşüncede Milli Güç Unsurları 5.Atatürk İlke ve İnkılaplarının Dayandığı Esaslar 6.Atatürk İlkeleri; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık İlkesi 7.Atatürk İlkelerine sahip çıkmak ve devamlılığını sağlamak F. Cumhuriyetimizin Kurucusu Atatürk 1.Atatürk’ün Hayatı 2.Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri 3.Atatürk’ün Son Günleri ve Ölümü 4.Atatürk ile İlgili Anılar

Kaynak: Tebliğler Dergisi, 1998: 561-564.

2.4.4. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük

Dünyada yaşanan gelişmeler ışığında ülkemizde 2005 yılında öğretim programlarında değişiklik meydana gelmiştir. Sosyal bilgiler dersinde de güncelleme gerekliliği oluşmuştur. MEB'e (2005b: 45) göre: Sosyal Bilgiler Öğretim Programının vizyonu; 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına kadar programların temel felsefesinin daimicilik ve esasicilik temelinde olduğu gözlemlenmektedir. Her ne kadar ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık anlayışı ile hazırlanmışsa da uygulamalarda esasicilik ve daimicilik ön plana çıkmıştır (Tay, 2010: 18). Ancak 2005 programında bu kalıp yıkılmaya çalışılmış ve öğrencinin öğretimde daha etkin olduğu, bilgiyi yapılandırarak öğrenmeye çalıştığı ve öğretmenin daha çok rehber konumunda olduğu yapılandırmacı sisteme geçilmiştir. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla, tümüyle davranışçı yaklaşımlarından öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2005a: 45).

Atatürkçülük konularına kazanımlar yoluyla en fazla 2005 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer verilmiştir. Tablo 2. 6.'da bu kazanımlar gösterilmektedir.

Tablo 2. 6. 2005 Değişikliği ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Atatürkçülükle İlişkili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı/Ünite	Ders Konuları/ Açıklamaları
4	Birey ve Kimlik/ Herkesin Bir Kimliği Var	4.1.1. Bireysel farklılıkları tanıır ve kabul eder. 4.1.2. Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder. 4.1.3. Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder. 4.1.4. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar. 4.1.5.Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar. 4.1.6. Sahip olduğu resmi kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
	Kültür ve Miras/ Geçmişimi Öğreniyorum	4.2.1. Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur. 4.2.2. Ailesinde ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder. 4.2.3. Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir. 4.2.4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir. 4.2.5. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak milli mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler. 4.2.6. Milli mücadelenin kazanılmasında ve Cumhuriyet'in ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder.
4	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler/ Hep Birlikte	4.6.1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder. 4.6.2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum sosyal örgütleri ilişkilendirir. 4.6.3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir. 4.6.4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir. 4.6.5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel- sosyal etkinlikler önerir.
5	Kültür ve Miras/ Adım Adım Türkiye	5.2.5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır. 5.2.6. Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.
	Güç, Yönetim ve Toplum/ Bir Ülke, Bir Bayrak	5.7.1. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder. 5.7.5. Ulusal egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.

5	Küresel Bağlantılar/ Hepimizin Dünyası	5.8.1. Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder. 5.8.2. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder. 5.8.3. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır. 5.8.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir. 5.8.5. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder. 5.8.6. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.
	Birey ve Toplum/ Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	6.1.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir. 6.1.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır. 6.1.3. Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular. 6.1.4. Arkadaşları ile birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.
6	İnsanlar, Yerler ve Çevreler/ Yeryüzünde Yaşam	6.2.1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. 6.2.2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaları, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim/ Ülkemizin Kaynakları	6.3.3. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur. 6.3.6. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.
	Küresel Bağlantılar/ Ülkemiz ve Dünya	6.4.1. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur. 6.4.3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir. 6.4.5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlararası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.
	Kültür ve Miras/ İpek Yolunda Türkler	6.5.1. Destan, Yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 6.5.3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar. 6.5.6. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam devletlerini siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 6.6.4. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.

6	Güç, Yönetim ve Toplum/ Demokrasinin Serüveni	6.6.5. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar. 6.6.7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.
	Bilim, Teknoloji ve Toplum/ Elektronik Yüzyıl	6.7.5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.
7	Birey ve Toplum/ İletişim ve İnsan İlişkileri	7.1.3. İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır. 7.1.6. Atatürk’ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.
	Güç, Yönetim ve Toplum/ Yaşayan Demokrasi	7.2.2. Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir. 7.7.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder. 7.7.4. Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğine örnekler üzerinden tartışır.
	Küresel Bağlantılar/ Ülkeler Arası Köprüler	7.8.1. 20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir. 7.8.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder. 7.8.4. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır. 7.8.5. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin ve doğal varlıkların ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

Kaynak: MEB, 2005b:14-38, 2005b: 17-38.

Tablo 2. 6.’ya göre 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürkçülük ile ilişkilendirilen birçok kazanım olmasına karşın 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bu rakam sadece 4’tür.

2.4.5. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Atatürkçülük

Son olarak 2018 yılında MEB tarafından öğretim programlarında yeni bir düzenleme yapılarak güncelleme yoluna gidilmiştir. Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Derslerinde de çağın gereklerine uygun düzenleme yapılmış ve yeni Öğretim Programı uygulamaya konulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı yeni öğretim programına geçişi şu şekilde açıklamaktadır:

- Farklı ülkelerin son yıllarda benzer gerekçelerle yenilenip güncellenen öğretim programları incelenmiş,
- Yurt içinde ve yurt dışında eğitim öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükûmet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından geliştirilen anketler aracılığıyla öğretmen ve yöneticilerin programlar ve haftalık ders çizelgelerine yönelik görüşleri toplanmış,
- İllerden gelen her bir branşla ilgili zümre raporları incelenmiş,
- Branşlara yönelik açık uçlu sorulardan oluşan ve elektronik ortamda erişime açılan anket verileri derlenmiş,
- Eğitim fakültelerimizin branşlar ölçeğinde hazırladıkları raporlar incelenmiş, bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız gözden geçirilip güncellenmiş ve yenilenmiştir (MEB, 2018: 7)

MEB’e göre (2018: 10); Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın uygulanmasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi beklenmektedir.

1. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.

2. Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş- bugün- gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi Sosyal Bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir.

3. “Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.

4. Program’da değer ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiştir. Ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması için söz konusu değer veya beceriler uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.

5. Program’da kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.

6. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.

7. Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.

8. Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir.

9. Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir.

10. Son yıllarda dijital teknolojideki gelişmelere bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir.

Buradan hareketle sosyal bilgiler dersi işlenirken; disiplinler arası yaklaşımla işlenmesi, geçmiş-gelecek-bugün bağlantısının kurulması, değerlerin ve becerilerin bireye kazandırılması, tarihsel duyarlılık ve milli bilinç unsurlarının kazandırılması gibi hususların üzerinde özellikle durulmuş ve öğretmenlerden bu yönde hareket edilmesi beklendiği düşünülmektedir.

2017 taslak öğretim programında Atatürkçülük konularına ayrıca bir başlık altında yer verilmemiş ve bunun yerine Atatürk/Atatürkçülük ile ilgili olarak sadece 6. ve 7. sınıfta ikişer kazanımda yer verilmiştir (SB.6.4.2; SB.6.7.3; SB.7.1.4; SB.7.6.2). 2017 taslak öğretim programının tartışma götürecekt özelliklerinden birinin de bu boyut olduğu düşünülmektedir. 2017 taslak öğretim programında Atatürk ya da Atatürkçülüğün çok sınırlı şekilde yer alması programın genel amaçlarına aykırı olduğu görülebilecektir (Tay, 2017: 481). 2018 öğretim programda da yer alan sosyal bilgiler programının genel amaçlarından ikincisi şöyledir:

2. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp; demokratik, lâik, milli ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları (MEB, 2018: 8)

Söz konusu genel amaca ulaşmanın yolu kazanımlardan birçoğunun bu amaca yönelik olarak tanımlanması ve tasarlanması ile mümkün olabilecektir. Aksine 2017 taslak öğretim programında 4. ve 5. sınıflarda Atatürk ya da Atatürkçülük ile ilgili hiçbir kazanım, açıklama ya da konu yer almamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi 6. ve 7. sınıfta ise sadece ikişer kazanım Atatürk ya da Atatürkçülük ile ilgilidir (Tay, 2017: 481).

Programların bütününe bakıldığında 1968 yılından 2005 yılına kadar Atatürkçülük konularına/ kazanımlarına önemli ölçüde yer verilmişken, 2018 yılı programında Atatürkçülük konularına daha az verildiği dikkat çekmektedir. Türk milletinin kurucu lideri ve ilk Cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatının ve düşüncesi

sisteminin öğretiminin sorumluluğunu üstlenen alanlar olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği öğretim programlarında daha çok yer almasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.4.6. Atatürkçülük Konularının Öğretiminde Öğretmenlerin Rolü

Eğitim ve öğretimimizde Cumhuriyetten günümüze kadar Atatürkçülük, öğretim programlarımızın temel nitelikleri arasında yer almıştır. Sosyal bilgiler dersinde ise Atatürkçülük konularının öğretimi biraz daha kapsamlı olarak ele alınmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programlarında Atatürkçülük konularının öğretim gerekçesi iki temel sebebe dayandırılabilir. Bu sebeplerden birisi Atatürkçülük konularının öğretimini, sosyal bilgiler öğretim programlarının genel amaçlarını da belirten esaslar oluşturmaktadır. Bu durum diğer bir ifade ile yasal zorunluluk olarak da ifade edilebilir ve her dersin ilgili öğretim programında yer alır. Diğeri ise sosyal bilgilerin doğasından dolayı Atatürkçülük konularının öğretilmesinin zorunluluğudur (Yazıcı, 2012: 672).

Sosyal bilgiler derslerinde Atatürkçülük konularının öğretimi 1968 yılından 2005 yılına kadar gelen süreç içerisindeki programlarda ve program değişikliklerinde merkezi konumu korunmuş, özellikle ilköğretim çağındaki çocuklarda vatandaşlık bilinci oluşturma hedefinin temel referans noktası olmuştur. 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarından itibaren ise Atatürkçülük konularının 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğretilmesi tercih edilmiştir (Yıldırım ve Mert, 2019: 205). Atatürkçülük eğitimi, Atatürk'ün yaptıklarının arkasında yatan gerçek nedenleri çocuklara hissettirmektir. Böylece henüz tertemiz bir vicdan ve adalet duygusuna sahip olan çocuklarımızda zaten var olan Atatürk sevgisi daha da pekişecektir (Ata, 2015: 295). Bu durumda Atatürkçülük konularının daha genel olarak ele alındığı Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin bu konudaki yeterlilikleri ön plana çıkmaktadır. Atatürk, “Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır” ve “Milletleri kurtaranlar, sadece ve sadece öğretmenlerdir” diyerek öğretmenlik mesleğinin önemi vurgulamıştır. Bu sözlerden yola çıkarak da öğretmenlerin belirli yetkinliklere sahip olması gerektiği düşünülmektedir.

Öğretmenler, “Atatürkçülükle ilgili konuları”, Atatürk ilke ve devrimlerini, gerekçeleriyle birlikte iyi bilmeli; bu esaslara uyarak Atatürk'ün izinde yürüdüğünü göstermelidir. Atatürkçülüğü bilmeyen hatta Atatürk karşıtı olduğu halde programda yer aldığı için Atatürkçülüğü öğretmeye çalışan öğretmenlerin bu konuda başarısızlığı

kaçınılmazdır. Çünkü, hiç kimse inanmadığı bir şeyi ikna edici biçimde öğretemez. Ne kadar rol yapılırsa yapılsın, öğrenciler jest ve mimiklerden öğretmenin ciddiyetini ve konuya verdiği önemi anlar ve onun verdiğienden fazla önem vermez (Çınar, 2003).

2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Keçe (2014) tarafından yapılan, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Atatürk İlkeleri İlişkin Algı Düzeylerinin Değerlendirilmesi” isimli makalede, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik algılarının hangi yönde ve ne düzeyde olduğunun belirlenmesi amaçlanmış ve Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinde sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 435 öğretmen adayı örneklemini oluşturmuştur. Yapılan nicel çalışmada öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin algılarının olumlu yönde olduğu ancak devletçilik ve laiklik ilkelerine karşı olumsuz ve yanlış bir algılarının olduğu, söz konusu iki ilkenin hangi nitelikleri taşıdığının tam olarak bilinmediği tespit edilmiştir. Kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre algı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik ilkelerine yönelik katılımcı algılarının sınıf düzeyi ile doğru orantılı olduğu, sınıf düzeyi yükseldikçe bu ilkelerin daha doğru algılandığı; devletçilik ilkesinin ise sınıf düzeyi ile ters orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Dönmez ve Hamarat (2014) tarafından yapılan “Atatürk Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” ile Atatürk’e yönelik meslek yaşamında ilgili konuların doğrudan öğretimini yapacak olan öğretmen adaylarının algısını belirlemek için ölçek geliştirme hedeflenmiş ve 41 maddelik taslak ölçek hazırlanarak bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 209 tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adayına uygulanmıştır. Yapılan testler sonucunda 32 maddelik nihai bir ölçeğe ulaşılmıştır.

Akbaba (2007) tarafından yapılan “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersinin Amaçlarına Yönelik Öğrenci Görüşleri” isimli makale ile Gazi Üniversitesi öğrencilerinin Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin amaçlarına yönelik algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan nicel çalışmada örneklemini, Gazi Üniversitesi’nin 8 Fakültesinde (Gazi Eğitim, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler, Tıp, Mühendislik ve Mimarlık, Dış Hekimliği, Mesleki Eğitim ve Fen Edebiyat Fakültesi) öğrenim gören 1350 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, öğrencilerin Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin amaçlarına yönelik algı düzeyleri oldukça yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin amaçlarına yönelik algı düzeyleri ortaöğretim

mezuniyet durumlarına göre, süper liseden mezun olanlar lehine çıkarken; öğrenim gördükleri fakülte durumlarında ise Eğitim Fakültesi lehine sonucuna ulaşılmıştır.

Köçer ve Demir (2009) tarafından yapılan “Atatürk İlke ve İnkılâplarına Yönelik Olarak Geliştirilen Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği” isimli makale ile üniversite öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılâplarına ilişkin tutumlarını ölçecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bunun için 40 maddelik beşli Likert tipi “Atatürk İlke ve İnkılâplarına İlişkin Tutum Ölçeği” geliştirilmeye çalışılmıştır. Hazırlanan taslak ölçek Fırat Üniversitesi’nde 104 öğrenciye uygulanmış ve yapılan testler sonucunda geliştirilen ölçekte 32’si olumlu ve 8’i olumsuz olmak üzere toplam 40 madde yer almıştır.

Akbaba, Demirtaş, Birbudak ve Kılcan (2014) tarafından yapılan “Tarih Öğretmeni Adaylarının Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Öğretimine Yönelik Görüşleri” isimli makalede; tarih öğretmeni adaylarının Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi öğretimine yönelik görüşlerini belirleyebilmek amaçlanmıştır. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubunu Gazi Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Dicle Üniversitesinde öğrenim gören 418 tarih öğretmeni adayı oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Öğretimi anket formu ile toplanmış ve araştırmanın sonuçlarına göre, tarih öğretmeni adaylarının Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi konularına ilgi düzeyleri yüksek bulunmuştur. Tarih öğretmeni adayları Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin yükseköğretim düzeyinde zorunlu olarak okutulması gerektiğini ve Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi öğretiminin amaçlarının gerçekleşme düzeyinin yüksek olduğunu düşünmektedirler. Tarih öğretmeni adayları AİİT dersini Mustafa Kemal Atatürk’ü tanımaya katkı sağlayan, her Türk vatandaşının mutlaka alması gereken, millî birlik ve beraberliğin önemini anlattığı bir ders olarak görmüşlerdir.

Yeşiltaş ve Yılmaz (2015) tarafından yapılan “T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersine Yönelik Tutum Ölçeği; Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” isimli makalede; ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersine karşı tutumlarının belirlenmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Sivas il merkezinde bulunan ortaokulların sekizinci sınıflarında öğrenim gören 671 öğrenci oluşmaktadır. Yapılan testler sonucunda geçerli ve güvenilir bir teste ulaşılmıştır.

Yazıcı (2002) tarafından yapılan “Atatürk Düşüncesinde Gençlik Eğitim ve Spor” isimli yüksek lisans tez çalışmasında; Mustafa Kemal Atatürk’ün, gençlik eğitim ve spor hakkındaki düşünce ve söylemlerinden yararlanarak ve yine Mustafa Kemal’in kısa fakat ilkeli, idealist, hızlı fakat heyecanlı ve anlamlı hayatından kesitler alınarak onu tanımak ve anlamak amaçlanmıştır. Türk gençliğinin Mustafa Kemal Atatürk’ü, dağları ve duvarları süsleyen resim ve sözlerinden, bahçeleri ve sokakları renklendiren büstlerinden ve içi boş slogan vari anlatımlarından yeterince anlayamayacağını; Türk gençliğinin, kişiliğiyle, karakteriyle, idealizmi ve inancıyla Mustafa Kemal’i ancak yaşayarak anlayacakları ifade edilmiştir. Yine çalışmada Mustafa Kemal’in doğumundan önceki dönemde Osmanlı İmparatorluğu ve islam dünyasındaki son durum tespitleri yapılarak, batı dünyasındaki gelişmelerle kıyaslanmıştır. Ayrıca çalışmada Mustafa Kemal’in hayatı, kişiliğini ve felsefesini yansıtan ilke ve inkılapları ele alınarak tahlil etme yoluna gidilmiştir. Yine Mustafa Kemal’in düşünce yapısı incelenerek, Mustafa Kemal’in idealize etmeye çalıştığı Türk gençliğinin ve Türk sporcusunun profili çizilmeye çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise Mustafa Kemal Atatürk’ün gençlik eğitim ve spor hakkındaki fikir ve söylemlerinden yola çıkarak, Türk gençliğinin taşıması gereken tutum, davranış ve sorumlulukların tespiti yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

Yüksel (2008) tarafından yapılan “Atatürk’ün Eğitimci Kişiliği” isimli yüksek lisans tez çalışmasında; oluş/olay etkileşimi bağlamında Atatürk’ün eğitimsel liderliğinin bireysel/toplumsal/evrensel düzlemlerde bilinç dönüşümüne yaratıcı eğitsel doğurgularını literatür tarama ve birincil kaynaklar üzerinde içerik çözümlemesi yoluyla betimlemeyi amaç edinmiştir. Bu bağlamda öncelikle Atatürk’ün kısa hayat öyküsü betimlenmiş ve entelektüel/sprituel etkileşim ortamı genel çizgileriyle tanıtılmıştır. Daha sonra Atatürk’ün askeri/siyasal/kültürel/eğitsel benliği irdelenerek, eğitimci kişiliğinin etkilerinin değerlendirildiği araştırmanın hipotez testi aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada sırasıyla Atatürk’ün yaşamında öne çıkan eğitim ile ilgili deneyimler, Türk insanın eğitim bilincini uyandıran dinamikler ve bunun Türk eğitim hayatına yansımaları, Atatürk’ün kitle eğitimcisi olması ve nihayet Atatürk’ün eğitimci kişiliğinin bireysel/ulusal/evrensel etkileri, ulaşılan birincil veri kaynakları temelinde değerlendirilmiştir ve araştırmanın sonucunda Atatürk’ün yaşamında öne çıkan kültür ve eğitim odaklı deneyimleri, Türk eğitim bilinci ve pratiğini doğrudan etkileyen deneyimleri, kitle eğitimcisi olma özelliği, eğitsel benliğinin bireysel/ulusal/evrensel etkileri verilmiştir.

Gülnahar (2012) tarafından yapılan ‘‘Sosyal Bilgiler ğretmen Adaylarının Lisans Eğitimlerinde Gördükleri Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Erzincan niversitesi rneği)’’ isimli yüksek lisans tez çalışmasında; üniversitelerin eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalı ğrencilerinin, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersine yönelik tutumları çeşitli değerşenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın rneklemini Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesinde ğrenim gören 244 Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı ğrencileri oluşturmuştur. Sonuçta şretmen adaylarının genel olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine yönelik tutumlarının olumlu düzeyde olduğu, demografik özellikler açısından değerlendirildiğinde bayan ğretmen adaylarının erkek ğretmen adaylarına göre derse yönelik tutumlarının daha üst düzeyde olduğu, ayrıca annelerinin öğrenim durumuna göre yalnızca ilköğretim ve ortaöğretim mezuniyetleri arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Diğer yandan ğretmen adaylarının derse yönelik tutumlarının baba eğitim durumları, okunan lise türü, sınıf düzeyi ve yaşanılan coğrafi bölge gibi değerşenler açısından anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tabur (2014) tarafından yapılan ‘‘ğrencilerde Milli Kimlik Bilinci ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Milli Kimlik Kazanımına Etkisi’’ isimli yüksek lisans tez çalışmasında; liselerde eğitim gören öğrencilerde milli kimlik bilincini ölçmek ve liselerde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi eğitiminin milli kimlik bilincine etkisini ğrenci görüşlerine göre ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan ğrencilerin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin milli kimlik bilinci oluşturmadaki rolüne ilişkin görüşleri incelenmiş, öğrencilerin öğrenim gördükleri coğrafi bölge, okul türü ve cinsiyet değerşenlerine göre görüş farklılıkları ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın rneklemini 2013-2014 Eğitim-ğretim yılında Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinde belirlenen farklı iki türdeki yedi lisede ve farklı alanlarda öğrenim görmekte olan 984 Lise 3. sınıf ğrencisi oluşturmuştur. Öğrenci görüşlerini tespit etmek amacıyla 32 soruluk bir anket kullanılmıştır. Öğrenci görüşlerinden yola çıkarak, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğrencilerde milli kimlik bilincinin gelişmesine olumlu etki ettiği ve bu dersin milli kimlik bilinci oluşturmada gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan literatür taramasında Atatürk algısı, tutumu ve görüşüne dair fazla bir çalışmaya rastlanmamıştır. Öğretmen adayları üzerinde yapılan araştırmalarda; Atatürk

algısının ve ilgili olabilecek Atatürk ilkeleri algısı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine yönelik algı, tutum ve görüş gibi konular incelenmiş Gülnahar (2012), Akbaba (2007), Keçe (2014) ve Akbaba, Demirtaş, Birbudak ve Kılcan (2014) tarafından yapılan çalışmalarda öğretmen adaylarının Atatürk'e ve İlkelerine, T. C. İnkılap Tarihi dersine karşı algı, tutum ve görüşlerinin genel itibariyle olumlu olduğu anlaşılmıştır. Dönmez ve Hamarat (2014), Köçer ve Demir (2009) ve Yeşiltaş ve Yılmaz (2015) tarafından yapılan Atatürk algısı ölçeği ve Atatürk ilkeleri ve İnkılap tarihi dersine yönelik görüş ve tutum ölçeklerinin yeterli kadar kullanılmadığı görülmüştür. Ayrıca Yazıcı (2002), Yüksel (2008) ve Tabur (2014) tarafından yapılan çalışmalarda Atatürk, Atatürkçülük ve T. C. İnkılâp Tarihi dersine ilişkin sonuçlar verilmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin elde edilme süreci ve verilerin çözümü kısımları açıklanmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını belirlemek ve bu algılarının farklı değişkenlere göre değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmada konu hakkında mevcut olan durum betimleneceğinden “betimleyici araştırma” yöntemi kullanılmıştır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır (Kaptan, 1998: 59; Karasar, 2005: 77). Bu araştırmalarda değişkenler arasında nedensel ilişkiler yerine birlikte bulunma ilişkisine bakılır (Kuş, 2003: 23). Betimleyici araştırma yöntemleri; survey (tarama), durum, geliştirme, karşılaştırma, etnografik (kültür ile ilgili), değerlendirme ve aksiyon araştırmaları olarak ifadelendirilebilir (Verma ve Mallick, 1999: 79; Ekiz, 2003: 20). Bu araştırmada survey (tarama) modeli kullanılmıştır. Sezgin ve Selçuk’a göre (2019: 140) tarama araştırmalarının amacı, bir evrenin özelliklerini tanımlamaktır. Temel olarak, araştırmacıların bulmak istediği, ilgilenilen evrenin üyelerinin bir ya da daha fazla değişkene göre nasıl dağılım gösterdikleridir. Bu çalışmanın amacının Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını belirlemek ve bu algılarının farklı değişkenler bakımından dağılımı incelemek olduğundan tarama araştırması kapsamında ele alınmıştır.

Betimsel araştırmalar, kesitsel, boylamsal ve geçmişe dönük araştırmalar olarak sınıflandırılabilir (Fraenkel ve Wallen, 2006; Gorard, 2006; Johnson ve Christensen, 2004’den akt. Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018: 186). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını belirlemek ve bu algılarının farklı değişkenlere göre değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmada kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Kesitsel tarama araştırmaları ile betimlenecek değişkenler, gelişim özellikleri, okuduğunu anlama becerileri, oy verme davranışları, tutum gibi özellikler tek bir seferde veri toplanarak ölçülür. Genellikle, örneklemin büyük olduğu ve birçok özelliğe sahip topluluğu kapsadığı araştırmalar olarak karşımıza çıkmaktadır ve kesitsel araştırmalarda, veriler zaman içinde tek bir noktada

toplanmaktadır (Akarsu ve Akarsu, 2019: 23; 52). Bu araştırmada Atatürk algısı tespit edildiğinden, örneklem büyük olduğundan, örneklem bir çok özelliğe sahip olmasından ve veriler tek seferde toplandığından kesitsel tarama modeli araştırmanın modelini oluşturmuştur.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Kesitsel tarama modelinde evrene gidilmemektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2011: 47). Bundan dolayı bu araştırmada iki evren betimlenmiştir. Bunlar; teorik ve ulaşılabilir evrenlerdir. Teorik evren, genelleme yapılacak evren olarak ifade edilmektedir (Akarsu, 2014) ve bu araştırmanın teorik evrenini Türkiye’deki sınıf ve sosyal bilgiler eğitimi anabilim dallarında öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Ulaşılabilir evren ise teorik evrendeki bireylerin hepsine ulaşamayacağı durumlarda kullanılan evrendir (Akarsu, 2014) ve bu araştırmanın ulaşılabilir evrenini İç Anadolu Bölgesinde yer alan üniversitelerin sınıf ve sosyal bilgiler eğitimi anabilim dallarında öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Bu araştırmada çok amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çok aşamalı örneklemede örneklemin her aşamasında farklı yöntem izlenebilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018: 87).

Birinci aşamada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi işe koşulmuştur. Marshall ve Rossman’a göre (2014) ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması durumu olarak betimlemekte ve ölçütün araştırmacı tarafından oluşturulabileceği gibi daha önceden hazırlanmış ölçütler listesinin de kullanılabilmesini belirtmektedir (akt. Baltacı, 2018: 254). Araştırmada ölçütler araştırmacı tarafından belirlenmiş ve birinci ölçüt devlet üniversitesi, ikinci ölçüt ise hem sosyal bilgiler hem de sınıf eğitimi anabilim dallarına sahip olan üniversiteler olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda İç Anadolu Bölgesi’ndeki devlet üniversiteleri ve hem sosyal bilgiler hem de sınıf eğitimi anabilim dallarına sahip olan üniversiteler ölçütlerini taşıyanlar listelenmiştir.

İkinci aşamada tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Patton’a göre (2005) tipik durum örneklemede tipik durumlar, evrende yer alan çok sayıdaki benzeri arasından genel olarak incelenen olay veya olguyu açıklayabilecek düzeyde bilgi içeren durumlardır (akt. Baltacı, 2018: 251). Araştırmada hem İç Anadolu Bölgesi’ndeki devlet

üniversitelerini ve hem de sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi anabilim dallarına aynı anda sahip üniversiteleri temsil edebilecek tipik üniversitelerin belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda beş üniversite belirlenmiştir. Bunlar Kırşehir Ahi Evran, Bozok, Necmettin Erbakan, Gazi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversiteleridir. Çalışmanın örnekleminde yer alan üniversitelerden araştırmaya katılan öğretmen adayları ile ilgili demografik bilgiler Tablo 3.1, Tablo 3.2 ve Tablo 3.3’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Örnekleimde Yer Alan Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adalarının Cinsiyet, Üniversite ve Anabilim Dalı Durumuna İlişkin Betimsel Veriler

Cinsiyet	Üniversite	Anabilim Dalı		Toplam
		Sınıf Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	
Kadın	Kırşehir Ahi Evran Ün.	76	35	111
	Gazi Ün.	73	51	124
	Yozgat Bozok Ün.	81	22	103
	Necmettin Erbakan Ün.	80	50	130
	N. Hacıbektaş Veli Ün.	54	40	94
Toplam		364	198	562
Erkek	Kırşehir Ahi Evran Ün.	20	27	47
	Gazi Ün.	8	52	60
	Yozgat Bozok Ün.	27	16	43
	Necmettin Erbakan Ün.	29	29	58
	N. Hacıbektaş Veli Ün.	10	15	25
Toplam		94	139	233
	Kırşehir Ahi Evran Ün.	96	62	158
	Gazi Ün.	81	103	184
	Yozgat Bozok Ün.	108	38	146
	Necmettin Erbakan Ün.	109	79	188
	N. Hacıbektaş Veli Ün.	64	55	119
Toplam		458	337	795

Tablo 3.1. incelendiğinde araştırmada örnekleme girenlerin 562’sinin bayan öğretmen adayı, 233’ünün erkek öğretmen adayı oldukları, en çok bayan öğretmen adayının Necmettin Erbakan Üniversitesi’nden, en az bayan öğretmen adayının Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nden, en çok erkek öğretmen adayının Gazi

Üniversitesi'nden, en az erkek öğretmen adayının Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nden olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte araştırmaya 458 sınıf eğitimi öğretmen adayı katılırken 337 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır.

Tablo 3.2. *Örneklemede Yer Alan Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adalarının Cinsiyet, Üniversite ve Sınıf Durumuna İlişkin Betimsel Veriler*

Cinsiyet	Üniversite	Sınıf		Toplam
		3. Sınıf	4. Sınıf	
Kadın	Kırşehir Ahi Evran Ün.	57	54	111
	Gazi Ün.	70	54	124
	Yozgat Bozok Ün.	57	46	103
	Necmettin Erbakan Ün.	62	68	130
	N. Hacıbektaş Veli Ün.	54	40	94
	Toplam	300	262	562
Erkek	Kırşehir Ahi Evran Ün.	26	21	47
	Gazi Ün.	36	24	60
	Yozgat Bozok Ün.	22	21	43
	Necmettin Erbakan Ün.	35	23	58
	N. Hacıbektaş Veli Ün.	12	13	25
	Toplam	131	102	233
	Kırşehir Ahi Evran Ün.	83	75	158
	Gazi Ün.	106	78	184
	Yozgat Bozok Ün.	79	67	146
	Necmettin Erbakan Ün.	97	91	188
	N. Hacıbektaş Veli Ün.	66	53	119
	Toplam	431	364	795

Tablo 3.2 incelendiğinde araştırmada örnekleme girenlerin 431'inin 3. sınıf öğretmen adayı, 364'ünün 4. sınıf öğretmen adayı oldukları, en çok 3. sınıf öğretmen adayının Gazi Üniversitesi'nden, en az 3. sınıf öğretmen adayının Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nden, en çok 4. sınıf öğretmen adayının Necmettin Erbakan Üniversitesi'nden, en az 4. sınıf öğretmen adayının Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nden olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3. Örneklemde Yer Alan Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adalarının Üniversite, Tercih ve Memnuniyet Durumuna İlişkin Betimsel Veriler

Tercih	Üniversite	Memnuniyet Düzeyi										Toplam
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
İlk Onda Tercih	Kırşehir AEÜ	25	4	13	9	14	9	4	10	3	5	96
	Gazi Ü.	44	2	26	12	14	0	0	23	20	10	151
	Yozgat Bozok Ü.	17	5	25	13	19	0	0	10	5	5	99
	N. Erbakan Ü.	40	3	21	10	18	0	0	30	12	15	149
	Nevşehir HBVÜ	26	4	12	2	5	0	0	14	15	13	91
Toplam		152	18	97	46	70	9	4	87	55	48	586
İlk Ondan Sonra Tercih	Kırşehir AEÜ	12	2	11	6	13	2	7	4	2	3	62
	Gazi Ü.	7	1	7	3	5	0	0	6	2	2	33
	Yozgat Bozok Ü.	4	3	5	5	18	0	0	8	4	0	47
	N. Erbakan Ü.	5	3	8	3	9	0	0	7	0	4	39
	Nevşehir HBVÜ	6	1	2	1	6	0	0	5	4	3	28
Toplam		34	10	33	18	51	2	7	30	12	12	209
	Kırşehir AEÜ	37	6	24	15	27	11	11	14	5	8	158
	Gazi Ü.	51	3	33	15	19	0	0	29	22	12	184
	Yozgat Bozok Ü.	21	8	30	18	37	0	0	18	9	5	146
	N. Erbakan Ü.	45	6	29	13	27	0	0	37	12	19	188
	Nevşehir HBVÜ	32	5	14	3	11	0	0	19	19	16	119
Toplam		186	28	130	64	121	11	11	117	67	60	795

Tablo 3.3 incelendiğinde araştırmada örnekleme girenlerin öğretmen adaylarının memnuniyet durumunun ya çok ya da az boyutta yoğunlaştığı görülebilir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada veriler Dönmez ve Hamarat (2014) tarafından geliştirilen “Atatürk Algısı Ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçme aracı ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Atatürk Algısı Ölçeği

Çalışmada sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını belirlemek ve bu algılarının farklı değişkenlere göre değişip değişmediğini tespit etmek için

Dönmez ve Hamarat (2014) tarafından geliştirilen “Atatürk Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Dönmez ve Hamarat (2014) tarafından Atatürk ile ilgili konuların öğretimi konusunda birebir sorumluluk alacak olan öğretmen adayları hedef alınarak hazırlanan Atatürk’e yönelik öğretmen adaylarının algılarının belirlemeye yönelik olan ölçek ön uygulama formu konu ile ilgili literatür incelemesi ve uzman görüşleri ile 41 maddeden oluşturulmuş ve hazırlanan taslak form bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarına (209 öğretmen adayı) uygulanmıştır. Yapılan analizler sonunda toplam varyansın 45.63’ünü açıklayan ve 14.60 özdeğerine sahip tek faktörlü yapıda 32 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin madde toplam korelasyon değerleri .51 ile .77 ve madde faktör yükleri .43 ile .81 aralığında değişmektedir. Söz konusu maddelerin iç tutarlılığına yönelik Cronbach Alpha katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin iç tutarlılığına yönelik Cronbach Alpha katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır.

3.4. VERİLERİN ELDE EDİLME SÜRECİ

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarını belirlemek ve bu algılarının farklı değişkenlere göre değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada nicel veri toplama aracı olan Dönmez ve Hamarat (2014) tarafından geliştirilen “Atatürk Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Nicel veri toplama aracı Kırşehir Ahi Evran, Gazi, Yozgat Bozok, Necmettin Erbakan ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi 3. ve 4. sınıfa devam eden 795 sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarına gerekli izinler alınarak uygulanmıştır.

Veri toplama aracının uygulama öncesinde öğretmen adaylarına çalışmanın amacı ve neden yapıldığı hakkında araştırmacı tarafından bilgi verilmiş ve söz konusu çalışmada isimlerinin hiçbir şekilde kullanılmayacağı belirtilmiştir. Bu yolla öğretmen adaylarının veri toplama aracındaki maddelere daha objektif ve daha samimi cevap vermeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Veri toplama aracı örneklemde yer alan üniversitelerde öğretmen adaylarına sınıflarında ziyaret edilerek uygulanmıştır. Her bir veri toplama aracının cevaplandırılması ortalama 17 dakika sürmüştür.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 25.00 (Statistical Package For Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak, elde edilen verilerin

çözümlemesinde frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (SD) dağılımları hesaplanmıştır. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olup olmadığını tespit etmek için öğretmen adaylarının “Atatürk Algısı” ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması beklenen ortalamaya karşı tek örneklem t testine tâbi tutulmuştur.

Bununla birlikte, çoklu değişkenlerle karşılaştırma yapmada verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine kolmogorov smirnov normallik testi ile bakılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği (bkz. Tablo 3.6) görülerek iki değişkenli karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, üç ve daha fazla değişkenlerde de Kruskal-Wallis H testi analizi kullanılmıştır.

Tablo 3.4. Atatürk Algısına İlişkin Verilerinin Normallik Testleri

Kolmogorov-Smirnov		
Statistic	sd	p
,107	795	,000

Kolmogorov-Smirnov testine göre anlamlılık düzeyi .05’den küçük olduğundan ($p < .05$) verilerin normal dağılım göstermediği anlaşılmaktadır.

Veri toplama aracıyla elde edilen verilerden sosyal bilgiler öğretmenlerinin inanç düzeylerinin tespit edilmesinde ve hesaplanan ortalama değerlerin yorumlanmasında kullanılan değerlendirme ölçeğinde grup değer aralığının tespitine gidilmiştir. Grup değer aralığının tespitinde; $a = \text{Ranj} / \text{Yapılacak Grup Sayısı}$ formülü kullanılmıştır (Taşdemir, 2000). Buna göre veri toplama aracındaki maddelerin sınırı aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.5. Veri Toplama Aracı Maddelerinin Puanlandırılması

Verilen Ağırlık	Nitelik Grupları	Sınırı
5	Tamamen	5 - 4,20
4	Oldukça	4,19 - 3,39
3	Biraz	3,38 - 2,58
2	Kısmen	2,57 - 1,77
1	Hiç	1,76 - 1

Yukarıdaki aralıklara bakıldığında verilerin cevapların ortalama değeri 4,20 ile 5 arasında elde edildiğinde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’e yönelik algı düzeylerinin “tamamen” boyutunda olduğu, ortalama değer 1 ile 1,76 arasında elde edildiğinde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’e yönelik algı düzeylerinin “hiç” boyutunda olduğu yorumuna ulaşılabacaktır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeylerinin ne düzeyde olduğu ve bu algılarının çoklu değişkenlere göre değişip değişmediğine yönelik bulgulara ve buna bağlı yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi nedir?

Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeylerini belirlemek için uygulanan veri toplama aracından elde edilen verilerin standart sapma ve aritmetik ortalama puanları hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk'e Yönelik Algı Düzeyleri

Maddeler	N	$\bar{X}$	S	Düzey
S8 Atatürk öğrenciler için ideal bir modeldir.	795	4.56	0.74	Tamamen
S26 Atatürk'ün düşünce sistemi evrensel niteliktedir.	795	4.55	0.79	Tamamen
S1 Atatürk ile ilgili anlatılanları dikkatlice dinlerim.	795	4.51	0.7	Tamamen
S25 Anıtkabir her öğrenci tarafından ziyaret edilecek yerlerin başında gelir.	795	4.51	0.82	Tamamen
S7 Millî Mücadele Dönemi denince aklıma ilk gelen isim Atatürk'tür.	795	4.46	0.82	Tamamen
S24 Atatürk'ün Gençliğe Hitabesini anlamak vatandaşlık görevimdir.	795	4.46	0.78	Tamamen
S2 Atatürk ile ilgili özel günleri hatırlamak benim görevimdir.	795	4.44	0.85	Tamamen
S32 Atatürk benim için en önemli liderdir.	795	4.42	0.95	Tamamen
S27 Atatürk. tüm vatandaşları kapsayıcı bir üst değerdir.	795	4.41	0.9	Tamamen
S3 Atatürk ile ilgili yazılanları okurken keyif alırım.	795	4.37	0.83	Tamamen
S28 Atatürk'ün fikirlerini, sahip olacağım çocuğa önce ben öğretirim.	795	4.33	0.92	Tamamen
S4 Atatürk'ün işaret ettiği sorumlulukların bilincindeyim.	795	4.28	0.79	Tamamen

Tablo 4.1. (devam)

S31	Atatürk konularının uygulamalı öğretilmesinden daha çok keyif alırım.	795	4.26	0.93	Tamamen
S23	Atatürk'ün asıl ilgimi çeken yönü kişiliğinden çok fikirleridir.	795	4.25	0.88	Tamamen
S14	Atatürk'ün kullandığı binaları ziyaret etmek öğrenmemi güdüleyicidir.	795	4.20	0.94	Tamamen
S6	Atatürk ile ilgili araştırmalar yapmak isterim.	795	4.15	0.95	Oldukça
S18	Cumhuriyet Tarihimizin en önemli kesiti Atatürk Dönemi'dir.	795	4.14	0.93	Oldukça
S11	Atatürk ile ilgili bildiklerim arttıkça kendimi ona daha yakın hissediyorum.	795	4.10	1.04	Oldukça
S19	Atatürk ile ilgili yazılmış bir kitabı rahatlıkla okuyup bitirebilirim.	795	4.01	1.02	Oldukça
S5	Atatürk'ün hayatı ile ilgili yeterli bilgiye sahibim.	795	3.97	0.78	Oldukça
S16	Atatürk benim için yalnızca tarihi bir olgudan ibarettir.	795	3.94	1.38	Oldukça
S9	Atatürk ile ilgili bildiklerimi başkalarına anlatma fırsatını hiç kaçırmam.	795	3.93	1.07	Oldukça
S22	Atatürk Dönemi'ne ait bir fotoğraf gösterildiğinde konuyla bağlantısını kurarım.	795	3.93	0.91	Oldukça
S21	Atatürk hakkında derslerde öğretilenleri ders dışında gözlemleyebilirim.	795	3.88	1.00	Oldukça
S13	Atatürk Dönemi'nin işlendiği derslerde daha başarılı olurum.	795	3.87	0.99	Oldukça
S15	Lisansüstü eğitimimde Atatürk ile ilgili çalışma yapmak isterim.	795	3.86	1.15	Oldukça
S10	Atatürk ile ilgili görsel malzemeleri aslına uygunluğuna göre ayırt edebilirim.	795	3.81	0.96	Oldukça
S30	Atatürk'ün fikirlerini her ortamda savunabilirim.	795	3.78	1.09	Oldukça
S20	Hayat felsefemin şekillenmesinde Atatürk önemli bir etkiye sahiptir.	795	3.69	1.15	Oldukça
S17	İçeriği, Atatürk Dönemi olan derslere hazırlıklı gelmem gerekir.	795	3.66	1.02	Oldukça
S12	Gürültülü bir ortamda dahi Atatürk'ün sesini ayırt edebilirim.	795	3.60	1.19	Oldukça
S29	Atatürk ile ilgili aşırı bilgi yüklemesi beni ilgili konulardan soğutur.	795	3.43	1.35	Oldukça
Ortalama		795	4.12	0.63	Oldukça

Tablo 4.1'e göre sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeyleri ortalamasına bakıldığında "oldukça" boyutunda ve aritmetik ortalamasının 4.12 olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeylerinin belirlendiği bu çalışmada kullanılan veri toplama aracındaki 32 sorudan 15'ine öğretmen adaylarının "tamamen" boyutunda cevap verdikleri, 17 soruya da "oldukça" boyutunda cevap verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4.1 incelendiğinde en yüksek aritmetik ortalamaya sahip maddenin "Atatürk öğrenciler için ideal bir modeldir." (4.56=Tamamen) olduğu görülmektedir. Bu maddeyi, "Atatürk'ün düşünce sistemi evrensel niteliktedir." (4.55=Tamamen) maddesinin izlediği görülür.

Bu maddeleri sırası ile; "Atatürk ile ilgili anlatılanları dikkatlice dinlerim." (4.51=Tamamen), "Anıtkabir her öğrenci tarafından ziyaret dileyen yerlerin başında gelir." (4.51=Tamamen), "Millî Mücadele Dönemi denince aklıma ilk gelen isim Atatürk'tür." (4.46=Tamamen), "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesini anlamak vatandaşlık görevimdir." (4.46=Tamamen), "Atatürk ile ilgili özel günleri hatırlamak benim görevimdir." (4.44=Tamamen), "Atatürk benim için en önemli liderdir." (4.42=Tamamen), "Atatürk, tüm vatandaşları kapsayıcı bir üst değerdir." (4.41=Tamamen), "Atatürk ile ilgili yazılanları okurken keyif alırım." (4.37=Tamamen), "Atatürk'ün fikirlerini, sahip olacağım çocuğa önce ben öğretirim." (4.33=Tamamen), "Atatürk'ün işaret ettiği sorumlulukların bilincindeyim." (4.28=Tamamen), "Atatürk konularının uygulamalı öğretilmesinden daha çok keyif alırım." (4.26=Tamamen), "Atatürk'ün asıl ilgimi çeken yönü kişiliğinden çok fikirleridir." (4.25=Tamamen), "Atatürk'ün kullandığı binaları ziyaret etmek öğrenmemi güdüleyicidir." (4.20=Tamamen) maddelerinin tamamen boyutu ile izlediği görülür.

Bu maddeleri oldukça boyutu ile "Atatürk ile ilgili araştırmalar yapmak isterim." (4.15=Oldukça), "Cumhuriyet arihimizin en önemli kesiti Atatürk Dönemi'dir." (4.14=Oldukça), "Atatürk ile ilgili bildiklerim arttıkça endimi na daha yakın hissediyorum." (4.10=Oldukça), "Atatürk ile ilgili yazılmış bir kitabı rahatlıkla okuyup itirebilirim." (4.01=Oldukça), "Atatürk'ün hayatı ile ilgili yeterli bilgiye sahibim." (3.97=Oldukça), "Atatürk benim için yalnızca tarihi bir olgudan ibarettir." (3.94=Oldukça), "Atatürk ile ilgili bildiklerimi başkalarına anlatma fırsatını hiç kaçırmam." (3.93=Oldukça), "Atatürk Dönemi'ne ait bir fotoğraf gösterildiğinde konuyla ağırlantısını kurarım." (3.93=Oldukça), "Atatürk hakkında derslerde öğretilenleri ders dışında

gözlemleyebilirim.” (3.88=Oldukça), “Atatürk Dönemi’nin işlendiği derslerde daha başarılı olurum.” (3.87=Oldukça), “Lisansüstü eğitimimde Atatürk ile ilgili çalışma yapmak isterim.” (3.86=Oldukça), “Atatürk ile ilgili görsel malzemeleri aslına uygunluğuna göre ayırt edebilirim.” (3.81=Oldukça), “Atatürk’ün fikirlerini her ortamda savunabilirim.” (3.78=Oldukça), “Hayat elsefemin şekillenmesinde Atatürk önemli bir etkiye sahiptir.” (3.69=Oldukça), “İçeriği, Atatürk Dönemi olan erslere hazırlıklı gelmem gerekir.” (3.66=Oldukça), “Gürültülü bir ortamda dahi Atatürk’ün sesini ayırt debilirim.” (3.60=Oldukça) maddelerinin izlediği görülür.

En düşük ağırlıklı ortalamaya sahip maddenin “Atatürk ile ilgili aşırı bilgi yüklemesi beni ilgili konulardan soğutur.” (3.43=Oldukça) olduğu tespit edilmiştir.

Bu durumda sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’e yönelik algı düzeylerinin “oldukça” boyutunda olduğu belirlenmiştir.

4.2. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek midir? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olup olmadığını tespit etmek için öğretmen adaylarının “Atatürk Algısı” ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması beklenen ortalamaya karşı tek örneklem t testine tâbi tutulmuştur. Beklenen ortalama likert derecesine bir eklenip ikiye bölümünden elde edilen sayının madde sayısına çarpımı ile elde edilen değerdir. “Atatürk Algısı” ölçeği beşli likert tipinde ve 32 maddede olduğundan $([5+1]/2*32)$ beklenen ortalama 96 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının puanlarının ortalaması beklenen ortalamadan anlamlı düzeyde yüksekse öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin yüksek olduğu, öğretmenliği adaylarının puanlarının ortalaması beklenen ortalamadan anlamlı düzeyde düşükse öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin düşük olduğu ve öğretmenliği adaylarının puanlarının ortalaması beklenen ortalamaya karşı anlamlı düzeyde fark oluşturmuyorsa öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin orta düzeyde olduğu yorumu yapılabilir. Bununla ilgili veriler Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeyleri

N	$\bar{x}$	S	Beklenen Ortalama	df	t	p
795	131.78	.71	96	794	50.091	.000

Tablo 4.2'e göre sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi puanları ortalaması ile beklenen ortalama arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır ($t_{794}=50.091$; $p<.00$). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri puanları ortalaması ($X=131.78$) beklenen ortalamadan anlamlı düzeyde yüksek olduğundan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Bir başka ifade ile Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri olumlu düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

4.3. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerine yönelik öğretmen adaylarının veri toplama aracına verdikleri cevaplardan aldıkları puanlar normal dağılım göstermediğinden bu cevapların cinsiyete göre değişip değişmediği Mann-Whitney U testi ile hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Cinsiyete Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	562	402.45	226178.50	62970.500	.396
Erkek	233	387.26	90231.50		

Tablo 4.2'ye göre, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($U=62970.500$, $p>.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kadın olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarının, erkek olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarından daha yüksek olduğu fakat kadın ve erkek öğretmen adaylarının puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarının cinsiyete göre değişmediğini göstermektedir.

4.4. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri devam edilen anabilim dalına göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerine yönelik öğretmen adaylarının veri toplama aracına verdikleri cevaplardan aldıkları puanlar normal dağılım göstermediğinden bu cevapların devam edilen anabilim dalına göre değişip değişmediği Mann-Whitney U testi ile hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Anabilim Dalına Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sınıf Eğitimi	458	392.55	179787.50	74676.500	.435
Sosyal Bilgiler Eğitimi	337	405.41	136622.50		

Tablo 4.4'e göre, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin devam edilen anabilim dalına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($U=74676.500$, $p>.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalına devam eden öğretmen adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarının, sınıf eğitimi anabilim dalına devam eden öğretmen adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarından daha yüksek olduğu fakat sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi anabilim dalına devam eden öğretmen adaylarının Atatürk algı düzeyi puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, Atatürk algı düzeyinin devam edilen anabilim dalına göre değişmediğini göstermektedir.

4.5. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerine yönelik öğretmen adaylarının veri toplama aracına verdikleri cevaplardan aldıkları puanlar normal dağılım göstermediğinden bu cevapların devam edilen sınıfa göre değişip değişmediği Mann-Whitney U testi ile hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
3. Sınıf	431	381.45	164405.50	71309.500	.027
4. Sınıf	364	417.59	152004.50		

Tablo 4.5'e göre, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin devam edilen sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir ($U=71309.500$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 4. sınıf olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarının, 3. sınıf olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. 3. sınıf ve 4. sınıf öğretmen adaylarının Atatürk algı düzeyi puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve anlamlı farkın 4. sınıf olan öğretmen adayları lehine olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarının devam edilen sınıf düzeyine göre değiştiğini göstermektedir.

4.6. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteye göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerine yönelik öğretmen adaylarının veri toplama aracına verdikleri cevaplardan aldıkları puanlar normal dağılım göstermediğinden bu cevapların devam edilen üniversiteye göre değişip değişmediği Kruskal-Wallis H testi ile hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Betimsel İstatistik

	n	$\bar{x}$	S	Minimum	Maksimum	Düzeyi
Kırşehir Ahi Evran Ü.	158	4.28	.49	2.50	4.97	Tamamen
Gazi Ü.	184	4.10	.57	1.91	5.00	Oldukça
Yozgat Bozok Ü.	146	4.01	.61	1.91	4.97	Oldukça
Necmettin Erbakan Ü.	188	4.07	.76	1.28	5.00	Oldukça
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	119	4.13	.65	1.25	5.00	Oldukça

Tablo 4.6'ya göre, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “tamamen” boyutunda, Gazi, Yozgat Bozok, Necmettin Erbakan ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitelerinde öğrenim göre sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “oldukça” boyutunda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	df	χ^2	p
Kırşehir Ahi Evran Ü.	158	457,07	4	18.728	.001
Gazi Ü.	184	378,71			
Yozgat Bozok Ü.	146	348,42			
Necmettin Erbakan Ü.	188	400,84			
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	119	405,73			

Tablo 4.7'ye göre, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin öğrenim görülen üniversiteye göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir [$\chi^2(4)=18.728$; $p<0.05$]. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Dunn's ikili çiftler testi beş grup için yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Anlamlı Farkın Kaynağına İlişkin Dunn's İkili Çiftler Testi Sonuçları

Grup1	Grup2	Test İstatistiği	Standart Hata	Standart İstatistik	p	Düzeltilmiş p
Y. Bozok Ü.	Gazi Ü.	30.287	25.447	1.190	.234	1.000
Y. Bozok Ü.	N.Erbakan Ü.	-52.418	25.327	-2.070	.038	.385
Y. Bozok Ü.	Nevşehir HBVÜ	-57.302	28.355	-2.021	.043	.433
Y. Bozok Ü.	Kırşehir AEÜ	108.645	26.357	4.122	.000	.000
Gazi Ü.	N. Erbakan Ü.	-22.131	23.809	-0.930	.353	1.000
Gazi Ü.	Nevşehir HBVÜ	-27.015	27.008	-1.000	.317	1.000
Gazi Ü.	Kırşehir AEÜ	78.358	24.902	3.147	.002	.017
N. Erbakan Ü.	Nevşehir HBVÜ	-4.884	26.895	-0.182	.856	1.000
N. Erbakan Ü.	Kırşehir AEÜ	56.227	24.779	2.269	.023	.233
Nevşehir HBVÜ	Kırşehir AEÜ	51.343	27.867	1.842	.065	.654

Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testlerinden Dunn's ikili çiftler testine göre anlamlı farkın Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ile Yozgat Bozok Üniversitesi ve yine

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ile Gazi Üniversitesi arasında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi lehine olduğu tespit edilmiştir. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin Yozgat Bozok Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.7. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri anabilim dalından memnun olma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerine yönelik öğretmen adaylarının veri toplama aracına verdikleri cevaplardan aldıkları puanlar normal dağılım göstermediğinden bu cevapların devam edilen anabilim dalından memnun olma düzeylerine göre değişip değişmediği Kruskal-Wallis H testi ile hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Devam Edilen Üniversiteye Göre Betimsel İstatistik

Memnun Olma Düzeyi	n	$\bar{x}$	S	Minimum	Maksimum	Düzeyi
Memnun değilim	186	4,07	,61	1,88	5,00	Oldukça
2	28	4,24	,67	1,94	4,97	Tamamen
3	130	4,06	,65	1,91	5,00	Oldukça
4	64	4,07	,67	1,88	4,97	Oldukça
5	121	4,13	,64	1,91	4,97	Oldukça
6	11	4,41	,45	3,50	4,88	Tamamen
7	11	4,16	,32	3,66	4,56	Oldukça
8	117	4,13	,57	1,28	5,00	Oldukça
9	67	4,21	,55	2,13	5,00	Tamamen
En çok memnun	60	4,17	,81	1,25	5,00	Oldukça

Tablo 4.9'a göre, öğrenim gördüğü anabilim dalından memnuyet düzeyi 2, 6 ve 9 olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “tamamen” boyutunda, memnuyet düzeyi 1, 3, 4, 5, 7, 8 ve 10 olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “oldukça” boyutunda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.10. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Öğrenim Gördüğü Anabilim Dalından Memnuniyet Düzeyine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Memnun Olma Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	df	χ^2	p
Memnun değilim	186	376,77	9	12.588	.182
2	28	456,71			
3	130	375,50			
4	64	382,65			
5	121	408,76			
6	11	510,09			
7	11	368,55			
8	117	388,77			
9	67	424,15			
En çok memnun	60	453,48			

Tablo 4.10'a göre, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin öğrenim gördüğü anabilim dalından memnuniyet düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2(9)=12.588$; $p>0.05$]. Buna göre sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin öğrenim gördükleri anabilim dalından memnun olma düzeylerine göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

4.8. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sıralarına göre farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerine yönelik öğretmen adaylarının veri toplama aracına verdikleri cevaplardan aldıkları puanlar normal dağılım göstermediğinden bu cevapların öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sıralarına göre değişip değişmediği Mann-Whitney U testi ile hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algı Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Üniversiteyi Tercih Etme Sıralarına Göre Durumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İlk Onda Tercih	586	389,10	228011,50	56020.500	.067
İlk Ondadan Sonra Tercih	209	422,96	88398,50		

Tablo 4.11'e göre, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sıralarına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($U=56020.500$, $p>.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, öğrenim

gördükleri üniversiteyi ilk on tercihinden sonra tercih eden sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarının, öğrenim gördükleri üniversiteyi ilk onda tercih eden sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyi puanlarından daha yüksek olduğu fakat ilk onda tercih edenlerle ilk ondan sonra tercih edenlerin Atatürk algı düzeyi puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, Atatürk algı düzeyinin öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sırasına göre değişmediğini göstermektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen bulgularla ulaşılan sonuçlar açıklanmış ve araştırma sonuçlarını destekleyen ya da desteklemeyen çalışmalara değinilerek önerilere gidilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeylerinin belirlendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeyleri ortalaması “oldukça” boyutundadır. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeylerinin belirlendiği bu çalışmada kullanılan veri toplama aracındaki 32 sorudan 15'ine öğretmen adaylarının “tamamen” boyutunda cevap verdikleri, 17 soruya da “oldukça” boyutunda cevap verdikleri anlaşılmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri olması yönüyle önem arz etmektedir. Atatürk'ü öğrenim çağındaki öğrencilere öğretecek olan öğretmenlerin Atatürk algısının “tamamen” boyutunda çıkması beklenebilir fakat bu çalışmada “oldukça” boyutunda çıktığı görülmektedir. Bu durumun düşündürücü olduğu söylenebilir. Nitekim Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretim sorumluluğunu üzerine alacak olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algılarının üst düzeyde olmasının söz konusu sorumluluklarını yerine getirmede önemli olduğu anlaşılabılır. Çünkü etkili vatandaş yetiştirme amacıyla olan Atatürk ve Atatürkçülük konularını içeren derslerdeki içeriğin öğrencilere kazandırılmasında bilişsel yeterlilik kadar duyuşsal yeterliliğinde üst düzeyde olması beklenebilir.

İnkılâp tarihi adını verdiğimiz dönemin ortaya çıkmasında ve devletin, toplumun kısaca tüm ekonomik, sosyal ve siyasal yapının şekillenmesinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün katkısı ve onun ileri sürdüğü düşünceler yadsınamaz bir gerçeklik arz etmektedir. Atatürk'ü bilmeyen, onun gerçekleştirdiği ilke inkılâpları özümsemeyen, Atatürkçü düşünce sistemine sahip olmayan bireylerin, geçmişi, bugünü ve geleceği doğru anlamalarını ve yorumlamalarını, iyimserce bir beklenti olmaktan öteye gidemez (Dönmez

ve Yazıcı, 2008: 10-11). Bu sebeple Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretilmesinde sorumlu olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarından da Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü doğru anlamaları, yorumlamaları ve özümsemeleri beklenebilir. Dönmez ve Yazıcı'ya (2008: 37) göre; Atatürkçülük, devletin varlığını ve milletin birliğini ayakta tutan en önemli unsurların başında gelmektedir. Bu sebeple; Atatürk'ün ve T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminin kişilerin insiyatifine bırakılmasına göz yumulmamalıdır. Tüm bunlardan yola çıkarak Atatürk algısını belirlemek için yapılan araştırma ile sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının ankete verdikleri cevaplar yorumlanmaya çalışılmıştır. Atatürk algı ölçeğinde yer alan maddelere, öğretmen adaylarının “tamamen” boyutunda cevap verdikleri maddelere bakıldığında:

Atatürk algı ölçeğinde yer alan “Atatürk öğrenciler için ideal bir modeldir.” maddesinin öğretmen adayları tarafından tamamen boyutunda algı düzeylerinin olduğu görülmektedir. Öztürk, Başer ve Baran'ın (2011: 373) sözleri de bu durumu destekleyebilecek niteliktedir: Atatürk, “en büyük eserimdir dediği Türkiye Cumhuriyeti” başta olmak üzere, Türk toplumuna özümsettiği ilke ve inkılâpları ve düşünceleri ile birlikte, çağın değişen koşulları ile birlikte hiçbir çelişkisi olmadan yaşamaya devam etmektedir. Hatta her geçen gün daha çok aranmakta, yokluğunun sadece Türkiye için değil, dünya için önemli olduğu daha da iyi anlaşılmaktadır.

“Atatürk'ün düşünce sistemi evrensel niteliktedir.” maddesinde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adayları Atatürk'ün düşünce sisteminin evrensel boyutlarda olduğunu belirtmişlerdir ve bu durumun Atatürk'ün “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” deyişiyle özdeşleştiği söylenebilir. Keçe (2014:104) ise Atatürk ilkelerini, yalnızca Türk milletinin ülke sınırları içerisinde uygulandığı bir düşünce sistemi değil, tüm dünya ülkelerinin toprak bütünlüğüne saygılı bir dünya görüşünü de dile getirmektedir. İşte bu yüzden Atatürk'ün ilkeleri evrensel bir dünya görüşü olarak kabul edilmektedir şeklinde ifade etmektedir ve bu da Atatürkçü düşünce sisteminin evrensel olduğunu literatür ile de desteklemektedir.

Atatürk algısı ölçeğinde “tamamen” sonucu çıkan “Atatürk'ün Gençliğe Hitabesini anlamak vatandaşlık görevimdir.” maddesine göre sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'ün yazdığı Gençliğe Hitabeyi vatandaşlık görevi saymaları, gelecek nesillere Atatürk konusunda daha faydalı olacakları sonucunu çıkarmamızı sağlamaktadır. Atatürk "Gençliğe Hitabesi"nde Türk Gençliğine şöyle sesleniyor: " Ey Türk İstiklâlinin evlâdı: İşte bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen, Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini

kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asıl kanda mevcuttur". Atatürk'ün bu sözünün sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adayları tarafından anlaşılması sorumluluklarının hassalığının farkındadılar diyebiliriz.

"Atatürk benim için en önemli liderdir." maddesi sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının ona olan saygı düzeylerinin yüksek olduğunu gösterebilir. Aslan'ın (2008:259) "Siyasi, Sosyal ve Kültürel Açıdan Atatürk'ün Liderliği Üzerine Bir Deneme" isimli çalışmasında Atatürk'ün adıgeçen sahalarda gerçekleştirmiş olduğu inkılapların çok yönlü bir lider tarafından tatbik edilebileceği ve liderlik özelliklerinin bütün halinde M. Kemal'de mevcut olduğunu ve bu nitelikleri hayatı boyunca layıkıyla tatbik sahasına koyduğu sonucuna ulaşılmış ve Atatürk'ün üstün liderliği literatür ile de desteklenmiştir.

"Atatürk'ün işaret ettiği sorumlulukların bilincindeyim." maddesi ile Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretim sorumluluğunu üzerine alacak olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'ün gençliğe hitabesinin başında belirttiği "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir" (Söylev, 2007: 1196) sözüne uygun şekilde sorumluluklarının farkında oldukları söylenebilir. Ayrıca bu durum, Doğan'ın (2011: 309-311) Atatürk ilkeleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel ilkelerini ortaya koymanın yanında Türk milletinin yeni devletini ilelebet yaşatabilmesi için sahip olması gereken temel özellikler ile yerine getirilmesi gereken sorumlulukları da ifade etmektedir sözünü de desteklemektedir.

"Atatürk'ün asıl ilgimi çeken yönü kişiliğinden çok fikirleridir." maddesinin, Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretim sorumluluğunu üzerine alacak olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adayları tarafından tamamen düzeyinde algılanması, Atatürk'ün daha çok fikir hayatının ilgi çekici bulunduğunu göstermektedir. Bu Atatürk'ün, "Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir." sözünün gerçeğe dönüşmesi olarak görülebilir.

"Atatürk, tüm vatandaşları kapsayıcı bir üst değerdir." maddesinin, Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretim sorumluluğunu üzerine alacak olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adayları tarafından tamamen düzeyinde algılanması, öne çıkan bir diğer önemli sonuçtur. Kuşat'ın (2003) Atatürk'ü, 150 yıllık ezilmiş, incinmiş, gururu kırılmış, Avrupa'nın hasta adamı durumuna düşmüş olan Türk halkını, kendi öz kültürel

değerleriyle bütünleşmiş bir kimlik etrafında toplayıp, ileriye yönelik bir amaç göstererek, onları gelişmiş toplumlar arasındaki onurlu yerini almaları konusunda güdülemiş olarak belirtmiştir. Ayrıca , “Ne Mutlu Türküm Diyene” sözünü, Atatürk’ün sözlerinde devamlı vurgulaması da Atatürk’ün kapsayıcı bir üst değer olmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Atatürk algısı ölçeğinde “tamamen” boyutunda sonuçlanan diğer maddeler şöyledir:

“Millî Mücadele Dönemi denince aklıma ilk gelen isim Atatürk’tür.”,

“Atatürk ile ilgili anlatılanları dikkatlice dinlerim.”,

“Anıtkabir her öğrenci tarafından ziyaret dileyen yerlerin başında gelir.”,

“Atatürk ile ilgili özel günleri hatırlamak benim görevimdir.”,

“Atatürk ile ilgili yazılanları okurken keyif alırım.”,

“Atatürk’ün fikirlerini, sahip olacağım çocuğa önce ben öğretirim.”,

“Atatürk konularının uygulamalı öğretilmesinden daha çok keyif alırım.”

“Atatürk’ün kullandığı binaları ziyaret etmek öğrenmemi güdüleyicidir.”

Bu maddelerin de “tamamen” düzeyinde algılanması, Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretiminde kendini sorumlu hisseden sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’e olan saygı ve sevgi düzeylerinin yüksek olmasının sonucu olduğu söylenebilir.

Atatürk algısı ölçeğinde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının “oldukça” boyutu ile cevaplandırdıkları maddelere bakıldığında:

“Cumhuriyet tarihimizin en önemli kesiti Atatürk Dönemi’dir.” maddesi ile öğretmen adaylarının cumhuriyet tarihimizin en önemli kesiti olarak Atatürk’ü “tamamen” boyutunda görmeyip “oldukça” boyutunda görmeleri dikkat çekmektedir. Hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu, ilk Cumhurbaşkanı Atatürk’tür. Uca (2017: 151) bu durumu şöyle belirtmiştir: “Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti devleti’nin kurucusudur. Osmanlı Devleti’nin yıkılması üzerine bu devleti kurmuş ve dünya kamuoyuna kabul ettirmiştir. Devlet olmak, devlet kurmak her millete nasip olmayan, dünyanın en zor işlerinden biridir.”

“Atatürk benim için yalnızca tarihi bir olgudan ibarettir.” maddesine “oldukça” yanıtının verilmesinin bir eksiklik olarak görüldüğü söylenebilir. Bu durum için ilkokuldan yükseköğrenime kadar olan T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi, ders kitaplarında veya dersen öğretmenlerinde bu konu ile ilgili bir eksiklik olabileceği söylenebilir. Bu durum Dönmez ve Yazıcı’nın (2008: 41); Atatürkçülük, bilgi boyutunda, ezbere dayanan klasik öğretim anlayışının dışına çıkamamaktadır, görüşünü doğrulamaktadır. Yine burada öğretmen adaylarının Atatürkçülük hissiyatını tam olarak içselleştiremedikleri söylenebilir bu da duyuşsal öğrenme konusundaki yetersizliklerin olabileceğini düşündürmektedir.

“Hayat felsefemin şekillenmesinde Atatürk önemli bir etkiye sahiptir.” maddesine “oldukça” boyutunda cevap veren sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının hayat felsefelerin oluşmasında Atatürk’ü önemli bir noktada görmeleri, Atatürk’ü ve Atatürkçülüğü öğretme sorumluluklarından dolayı sevindirici olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının hayat felsefesine Atatürk’ün etki sebepleri arasında, Atatürkçü düşünce sisteminin dogmatik ideoloji olmadığı, Mustafa Kemal Atatürk’ün sözlerinden ve uygulamalarından ve Türk milletinin ihtiyaçlarından kaynaklandığı da söylenebilir.

Atatürk algısı ölçeğinde “oldukça” boyutunda sonuçlanan diğer maddeler şöyledir:

“Atatürk ile ilgili araştırmalar yapmak isterim.”,

“Atatürk ile ilgili bildiklerim arttıkça kendimi ona daha yakın hissediyorum.”,

“Atatürk ile ilgili yazılmış bir kitabı rahatlıkla okuyup bitirebilirim.”,

“Atatürk’ün hayatı ile ilgili yeterli bilgiye sahibim.”,

“Atatürk ile ilgili bildiklerimi başkalarına anlatma fırsatını hiç kaçırmam.”,

“Atatürk Dönemi’ne ait bir fotoğraf gösterildiğinde konuyla bağlantısını kurarım.”,

“Atatürk hakkında derslerde öğretilenleri ders dışında gözlemleyebilirim.”,

“Atatürk Dönemi’nin işlendiği derslerde daha başarılı olurum.”,

“Lisansüstü eğitimimde Atatürk ile ilgili çalışma yapmak isterim.”,

“Atatürk ile ilgili görsel malzemeleri aslına uygunluğuna göre ayırt edebilirim.”,

“Atatürk’ün fikirlerini her ortamda savunabilirim.”,

“İçeriği, Atatürk Dönemi olan derslere hazırlıklı gelmem gerekir.”,

“Gürültülü bir ortamda dahi Atatürk’ün sesini ayırt debilirim.”

Atatürk algısı ölçeğinde “oldukça” boyutunda en düşük ağırlıklı ortalamaya sahip maddenin “Atatürk ile ilgili aşırı bilgi yüklemesi beni ilgili konulardan soğutur.” olduğu görülmektedir. Atatürkçülük ile ilgili fazla bilgi yüklendiğinde bu konuların öğreticilik sorumluluğunu üzerine almış sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarında dahi bir soğuma gerçekleşmişken, eğitim verecekleri ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin derse karşı ilgisini kaybedebilecek olmasının beklenebilir bir durum olduğu söylenebilir.

5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri olumlu düzeyde yüksek çıktığı görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının Atatürk’ü benimsediklerini göstermektedir. Yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada sınıf öğretmenliği adaylarının da Atatürk algıları değerlendirilmiş ve Atatürk’e karşı olumlu tutum getirdikleri söylenebilmektedir.

Keçe (2014), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin algı düzeylerinin değerlendirilmesi adlı makale çalışmasında, öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin algılarının ortalama puanları incelendiğinde Halkçılık, Milliyetçilik, Cumhuriyetçilik ve İnkılapçılık ilkesi algılarının yüksek, Laiklik ve Devletçilik ilkeleri algılarının düşük çıktığını tespit etmiştir. Gülnahar’ın (2012) yaptığı Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersine yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tutumlarına ilişkin araştırmasında da öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ve inkılap tarihi dersine yönelik olumlu tutum getirdikleri sonucunu çıkarmıştır. Akbaba (2007), Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin amaçlarına yönelik öğrenci görüşleri isimli makalesinde, deneklerin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amaçlarına yönelik algılarının aritmetik ortalama aralığının en üst basamağında olduğu sonucuna ulaşmış ve dersin amaçlarının büyük bir bölümüne ulaşıldığı sonucunu çıkarmıştır.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algıları cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ancak kadın sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının erkek adaylara göre ortalamaları biraz daha yüksek çıktığı görülmüştür. Bu durumun Atatürk’ün kadına verdiği önemden olabileceği söylenebilir. Atatürk Türk kadınının Osmanlı devleti döneminde olmayan hukuksal, sosyal, ekonomik ve kültürel

haklarına kavuşmasında önemli rol oynaması bu durumun gerçekleşmesinde etkili olmuş olabileceği söylenebilir.

Keçe (2014), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin algı düzeylerinin değerlendirilmesi adlı makale çalışmasında, öğretmen adaylarının cinsiyete göre Atatürk ilkelerine ilişkin algılarının ortalama puanları incelendiğinde, 6 ilkenin tamamında kadınların erkeklere nispeten algı düzeylerinin daha üst düzeyde ve olumlu yönde olduğu tespit etmiştir.

Gülnahar'ın (2012) yaptığı Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersine yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tutumlarına ilişkin araştırmasında da cinsiyete göre kadın öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine inkılap tarihini daha çok benimsedikleri sonucuna ulaşılmış ve bu cumhuriyet tarihi sürecinde kadın ve erkek eşitliği konusunda çeşitli çalışmalar yapılmış olması durumu ile açıklamıştır.

Akbaba (2007), Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin amaçlarına yönelik öğrenci görüşleri isimli makalesinde, deneklerin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amaçlarına yönelik algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirtmiştir. Örneklem grubundaki bayan öğrencilerin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amaçlarına yönelik görüşlerinin puanlarının ortalaması erkek öğrencilerden daha yüksek gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, bayan ve erkek öğrencilerin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amaçlarına yönelik algılarında bayan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılığın var olduğu şeklinde yorumlanabilir sonucuna ulaşmıştır.

Türk kadını ile ilgili Atatürk'ün sözünü Bozkurt (2006:95-96); “Şuna inanmak lazımdır ki, dünya yüzeyinde gördüğümüz her şey kadının eseridir” diyen Atatürk,” büyük Türk kadınına çalışmamıza ortak yapmalı, hayatımızı onunla yürütmeli, Türk kadınına ilmi, ahlaki, sosyal ve ekonomik hayatta erkeğin ortağı arkadaşı, yardımcısı ve destekleyicisi yapmalı” demek suretiyle kadının yerini işaret etmiştir,” diye belirtmiştir.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeylerini öğrenim gördükleri anabilim dalına göre değişmemektedir. Ancak sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının Atatürk algısı ortalaması sınıf öğretmenliği adaylarının ortalamasından biraz daha yüksek çıkmıştır. Bu normal bir durum olarak görülebilir, çünkü sosyal bilgiler öğretmenliği alanında Atatürk ile ilgili okutulan ders sayısı daha fazladır.

Sosyal bilgiler öğretmenliği alanında 2018 yılı sonrası müfredatında Atatürk ile ilişkilendirilebilecek dersler; Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2, Türk Eğitim Tarihi, Vatandaşlık Bilgisi, Yeni ve Yakın Çağ Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1 ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2'dir. Bu durum sınıf öğretmenliği alanında ise; Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2, Türk Eğitim Tarihi dersleri ile sınırlıdır.

Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliğinin Atatürkçülük ilişkisinin daha çok olması şu şekilde de ulaşılabilir durumdadır: Ülkemizde İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi; eğitim- öğretim sürecinin çeşitli kademelerinde okutulan farklı dersler ve farklı içerikler ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bunlar;

- 1- Doğrudan İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularını içeren dersler: İlköğretim II. Kademe 8. Sınıf ile ortaöğretim lise 3. Sınıfta okutulan “T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” ve Yüksek Öğretimin 1. Sınıfında okutulan “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” dersleri,
- 2- Dolaylı olarak Atatürkçülük konularını (kazanımlarını) içeren dersler: “Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen Bilgisi, Müzik, Görsel Sanatlar” gibi eğitim öğretim sürecinin bütün kademelerinde okutulan alan dersleridir (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 36).

Yine Akbaba'nın (2007), Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin amaçlarına yönelik öğrenci görüşleri isimli makalesinden bu durumu destekler yorumu çıkarılabilir. Yapılan çalışmada Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amaçlarına yönelik algılarının öğrenim görülen fakültelere göre ölçülmesinde 1. Sırayı eğitim fakültesi alırken son sırayı tıp fakültesi almıştır. Bu durumda eğitim fakültelerinin eğitiminde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine ve Atatürk'e daha fazla yer verildiği sonucunu çıkarmıştır.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algılarının devam edilen sınıf düzeyine göre değiştiği ve 4. sınıfa devam eden öğretmen adaylarının 3. sınıfa devam eden öğretmen adaylarına göre Atatürk algılarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ile 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Atatürk'ü daha iyi algıladıklarına ve tutum geliştirdiklerinden ulaşılmıştır. Bu durum 4. sınıf öğretmen adaylarının aldıkları eğitim birimiklerinin daha fazla olması ile açıklanabilir

durumdur. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının 4. sınıfta gördüğü Türkiye Cumhuriyeti I ve Türkiye Cumhuriyeti II dersinin olumlu etki yaptığı da düşünülebilir ve bu durum yeni bir araştırma konusu olmakla beraber ortaya atılabilecek bir tartışma konusudur.

Keçe (2014), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin algı düzeylerinin değerlendirilmesi adlı makale çalışmasında, öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre Atatürk ilkelerine ilişkin algılarının ortalama puanları incelendiğinde, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Laiklik ve İnkılapçılık ilkelerine olan algılarının sınıf düzeyi yükseldikçe arttığı, Halkçılık ilkesi algılarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık oluşturmadığı, Devletçilik ilkesi algılarının ise sınıf düzeyi arttıkça azaldığı sonuçlarını çıkarmıştır.

Gülnahar'ın (2012) yaptığı Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersine yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tutumlarına ilişkin araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıflarına göre tutum puanlarının karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu durum Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin ilköğretim çağından itibaren okullarda okutulması öğrencilerin konuyla ilgili farkındalıklarına erken yaşlarda vardığını düşündürmüştür. Bu farkındalıkla yükseköğrenime gelen öğrencilerin arasında anlamlı bir fark oluşmaması dersin düzenli olarak okutulmasına bağlanmıştır.

5.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “tamamen” boyutunda, Gazi, Yozgat Bozok, Necmettin Erbakan ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitelerinde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “oldukça” boyutunda olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin öğrenim görülen üniversiteye göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin Yozgat Bozok Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durum Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının derslerine giren öğretim görevlilerin Atatürkçülük konularına daha fazla önem verdiklerini veya daha ilgi çekici hale getirdikleri yorumunu yapmamıza müsaade etmektedir. Sonuçtan çıkarılabilecek diğer bir durum ise Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nin yapılan, konferans, toplantı vb. ile Atatürkçülüğü daha ilgi çekici hale getirdiği düşünülmektedir. Burada diğer üniversitelerin bu konuda birtakım eksiklikleri olabileceği yorumu da çıkarılabilir. Bunun yanında tez çalışmasının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde yürütülüyor olması ve ankete katılan öğrencilerin de bunun farkında olabileceği düşünüldüğünde öğretmen adaylarının öğretim görevlilerinden etkilenmiş olabilecekleri de gözden kaçmamalıdır.

Tebliğler Dergisi'nde (1981:2807) Yüksekokullar “Türk İnkılâp Tarihi” ve orta öğretim kurumları “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” müfredat programına göre bu derslerin amacı, öğrencilere;

1. Türk inkılâbının tarihi anlamını ve önemini kavratmak,
2. Atatürk'ün milliyetçilik ve medeniyetçilik anlayışını belirtmek,
3. Atatürk'ün dahi asker, büyük devlet adamı ve İnkılapçı kişiliği ile eşsiz önderliğini tanımak,
4. Atatürkçülüğü benimseterek, Atatürk'ün dünya görüşünü ve düşüncelerini kavratmak,
5. Kurtuluş savaşını ve bu savaşı Türk milletinin varlığını kavramak ve sürdürmek için ne büyük fedakârlıklarla gerçekleştirildiğini kavratmak,
6. Türk milletinin bütün kurumları ve değerleriyle birlikte uygarlığa hangi tarihi şartlar altında ve nasıl geçtiğini kavratmak,
7. Ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, dinamik temelini “Atatürk İlkeleri”nin oluşturduğu bilincini kazandırmak,
8. Türk inkılâbının, milli ve milletlerarası niteliklerini belirlemek, XX. yüzyılda masum milletlere nasıl ışık tuttuğunu göstermek,
9. Dünya devletlerinin ve Türkiye'nin içinde bulunduğu o günkü durum göz önüne alınmak suretiyle, Türk inkılâbının ne güç şartlar altında gerçekleştirildiğini kavratmak,

10. Demokrasi hayatımızın gelişmesini inceleyerek, onlara demokratik düzenin gerektirdiği bilgi ve davranışları kazandırmak,
11. Atatürk’e, Türk inkılâbına ve onun ilkelerine yürekten bağlı, bunların inançlı savunucusu olma bilinci kazandırmak,
12. Günümüzün ve geleceğin sorunlarına Atatürkçü bir yaklaşımla çözümler getirebilecek tutum, davranış ve yetenekler kazandırmak, şeklinde ifade edilmiştir.

5.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri, devam edilen anabilim dalından memnun olma düzeylerine göre değişmemektedir.

Öğrenim gördüğü anabilim dalından memnuyet düzeyi 2, 6 ve 9 olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “tamamen” boyutunda, memnuyet düzeyi 1, 3, 4, 5, 7, 8 ve 10 olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeylerinin “oldukça” boyutunda olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algısı devam edilen anabilim dalından memnun olma düzeylerine göre değişmese de ankete katılanların Atatürk algı düzeyinin burada da birçok madde de “tamamen” çıkması beklenirken “oldukça” çoğunlukta çıkmıştır. Burda da Atatürk algısının tam olarak istenen seviyede çıkmadığı belirtilebilir.

5.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algı düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sırasına göre değişmemektedir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri üniversiteyi tercih etme sıralamalarında ilk ondan sonra tercih edenlerin ilk onda tercih edenlere göre ortamları yüksektir sonucuna ulaşılsa da anlamlı bir veri elde edilememiştir.

5.2. ÖNERİLER

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’e yönelik algı düzeyleri ortalaması “oldukça” boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Ölçekte en yüksek düzey tamamen boyutunda olduğu dikkate alındığında hem sınıf hem de sosyal bilgiler

öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algı düzeylerinin bu düzeyde çıkmamasının nitel bir çalışma ile nedenleri belirlenebilir.

Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretim sorumluluğunu üzerine alacak olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk'e yönelik algılarının mevcut durumdan (oldukça boyutundan tamamen boyutuna) yükseltilebilmesi için hem sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının eğitim programlarında Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretimine özen gösterilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (2014). Hipotezlerin, Değişkenlerin ve Örneklemen Belirlenmesi. M. Metin (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri İçinde* (21-43). Ankara: Pegem Akademi
- Akarsu, B. ve Akarsu B. (2019). Bilimsel Araştırma Tasarımı. Nicel, Nitel ve Karma Araştırma Yaklaşımları. İstanbul: Cinius Yayınları
- Akbaba, B. (2007). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersinin Amaçlarına Yönelik Öğrenci Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 339-352.
- Akbaba, B., Demirtaş, B., Birbudak, T. S. ve Kılcan, B. (2014). Tarih Öğretmeni Adaylarının Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Öğretimine Yönelik Görüşleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6 (2), 207-226.
- Akbıyık, Y. (2006). Atatürk'ün Hayattan Ayrılışı ve Yankıları. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* İçinde (397-408). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Akbıyık, Y. ve Bozkurt, G. (2006). Cumhuriyetin Temel İlkeleri: Laiklik. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* İçinde (291-299). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Akinoğlu, O. (2003). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (1-13). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (1992). Atatürk'ün Eğitim Düşüncesinin Kökenleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8 (23), 233-239.
- Alaca, E. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri. T. Çelikkaya, Ç. Ö. Demirbaş, T. Yıldırım ve H. Yakar (Ed.), *Yeni Program ve Ders İçeriklerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi II (1. Baskı)* İçinde (1-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi (1. Baskı)* İçinde (4-51). Ankara: Pegem Akademi.

- Aslan, T. (2008). Siyasi, Sosyal ve Kültürel Açidan Atatürk'ün Liderliği Üzerine Bir Deneme. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (2), 241-261.
- Aşkun, İ. C. (1989). Atatürk İlkelerin Kişilik Boyutları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 1(04).
- Avcı, C. (2006). Cumhuriyetin Temel İlkeleri: Devletçilik. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* İçinde (287-290). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ata, B. (2015). Sosyal Bilgiler de Atatürkçülük Konularının Eğitimi ve Öğretmenin Rolü. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi (4. Baskı)* İçinde (292-307). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, (2006). Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Baskı: Divan Yayıncılık, C. I, II, III.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcıoğlu, M. (2006). Direnen Millet-Milli Mücadele: Ya İstiklal Ya Ölüm. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I* İçinde (161-367). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bayur, H. (1990). *Atatürk'ün Hayatı ve Eseri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Bektaş, Ö. (2006). İlköğretim 4-5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programında “Atatürkçülük” Konuları ve Bu Konuların Öğreniminde Öğretmen Rolü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 69-107.
- Bozkurt, G. (2006). Hukuk İnkılabı. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* İçinde (73-96). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz Ş., & Demirel F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cebesoy, A. F. (1990). *Atatürk ve Eğitim*. Ankara: Kara Harp Okulu Basım Evi.
- Çaycı, A. (2002). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk Milli Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eseri)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Çınar, İ. (2003). Atatürkcü Öğretmen. *Eğitim Dergisi*, 3. <http://www.egitim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-1-10/sayi-3-ataturk-temmuz-2003/33-ataturkcu-ogretmen> adresinden 01.01.2020’de erişilmiştir.
- Çiftçi, H. (2007). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Doğan, O. (2011). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (XIX.-XX. Yüzyıl Türkiye)*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (2. Baskı)* İçinde (15-46). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dönmez, C. ve Hamarat, E. (2014). Atatürk Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *İlköğretim Online*, 13 (3), 820-826.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş “Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri”*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erikan, C. (1974). *Atatürkçülük*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eroğlu, H. (1981). *Atatürkçülük*. Ankara.
- Genel Kurmay Başkanlığı [GKB]. (1998). *Atatürkçülük 2: Atatürk ve Atatürkçülüğe İlişkin Makaleler*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.

- Giritli, İ. (1991). *Günümüzde Atatürkçülük*. İstanbul: Der Yayınları.
- Göktürk H. İ. (1981). *Atatürk ve Çağlarını Aşanlar*. Sena Matbaası, s.X.
- Gulbenkian Komisyonu. (2005). *Sosyal Bilimleri Açın, Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılandırılması Üzerine Bir Rapor*. Şirin Tekeli (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Güler, A. (2006). *Sarı Paşa İnsan Atatürk*. Ankara: Türkmen Ajans.
- Güler, A. ve Akgül, S. (1999). *Atatürk ve Eğitim*. Ankara: Kara Harp Okulu Basım Evi.
- Güler, A. ve Akgül, S. (2000). *Atatürk'ün Düşünce Dünyası 2. Basım*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Gülnahar, F. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Lisans Eğitimlerinde Gördükleri Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Erzincan Üniversitesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Güney, S. (2000). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Geliştirilmiş 2. Baskı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İğdemir, U. (1988). *Atatürk'ün Yaşamı 1881-1918*. I. Cilt, Ankara.
- İnan, A. (1969). *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnan, A. (2009). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler 8. Baskı*. İstanbul: Sena Ofset.
- İnceoğlu, M. (1993). *Tutum, Algı, İletişim*. Ankara: Verso.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kurmadan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi Genişletilmiş 4. Baskı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Karaaslan, E. (2009). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaptan, S. (1998). Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri. Ankara: Tekısıık Web Ofset Tesisleri.
- Karaman, F. (2019). *Makedonyalı Türk Öğrencilerin Türkiye ve Atatürk Algısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/ Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keçe, M. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Atatürk İlkeleri İlişkin Algı Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 (1), 103-127.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye’de II. Meşrutiyetten Günümüze Kadar Uygulanmış Olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi ve Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kocatürk, U. (1999). *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Koçak, S. ve Kavak, Y. (2014). Milli Eğitim Bakanlığı’nın Öğretmen Atama Esasları ve Kaynak Yükseköğretim Programlarıyla İlgili Gelişmeler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (4), 157-170.
- Köçer, M. ve Demir, S. B. (2019). Atatürk İlke ve İnkılâplarına Yönelik Olarak Geliştirilen Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (3), 877-887.
- Köstüklü, N. (2006). Cumhuriyetin Temel İlkeleri: Cumhuriyetçilik. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* İçinde (271-275). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.

- Kurt, Ö. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Nev Kitap.
- Kuş, E. (2003). Nicel-nitel araştırma teknikleri “Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri Nicel mi? Nitel mi?”. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB. (2001). *Atatürkçülük, Atatürkçülük Dizisi III. Kitap*, İstanbul: Atatürkçü Düşünce Sistemi.
- MEB. (2005a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6- 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım)*, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4- 5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım)*, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2018). *2018 Sosyal bilgiler öğretim programı: 4-7. Sınıflar*: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 17.03.2018’de erişilmiştir.
- MEB. (1968). *İlkokul Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (1998). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. *Tebliğler Dergisi*, 2487.
- Olçaytu, T. (1998). *Atatürk İlke ve İnkılâpları*. Ankara: Anıtkabir Derneği Yayınları.
- Özgen, B. (1997). *Atatürkçü Düşünce ve Atatürkçülük*. İzmir: Özgen Yayınları
- Özkaya, Y. (1992). *Atatürk ve Halkçılık, Atatürkçü Düşünce*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2003). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (2. Baskı)* İçinde (47-82). Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Safran, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi (4. Baskı)* İçinde (2-17). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Sarımay, Y. (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: Türk Kültürü Enstitüsü Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2003). “*Sınıf Öğretmeni Bilgiyi Aktaran Kişi Değil, Bilgiye Ulaşma Yollarını Öğreten Kişidir*” http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/sinif_ogr.htm adresinden 27.03.2018’de erişilmiştir.
- Sever, R. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Giriş. R. Sever (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (1-24). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sezgin Selçuk, G. (2019). Tarama Yöntemi. H. Özmen ve O. Karamustafaoğlu (Ed.), *Eğitimde Araştırma Yöntemleri (1. Baskı)* İçinde (139-162). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). Örneklandırılmış bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tay, B. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü, Bugünü ve Yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (5-24). Ankara: Maya Akademi.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.

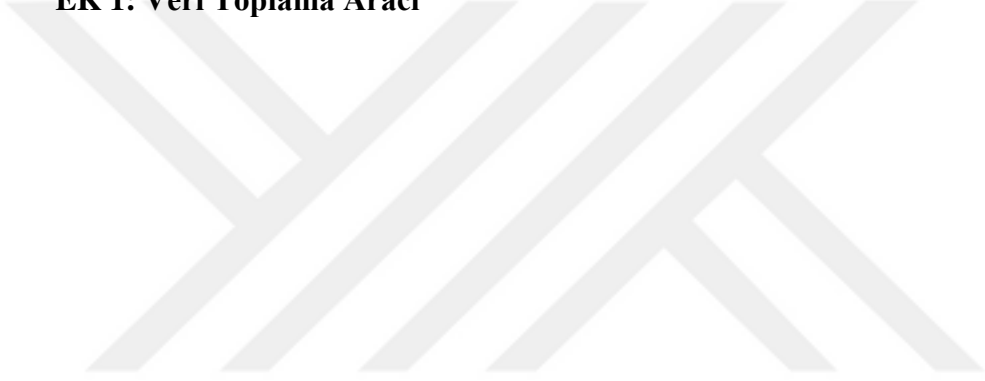
- Tabur, E. (2014). *Öğrencilerde Milli Kimlik Kavramı ve T.C. İnkılap Tarihi Atatürkçülük Dersinin Milli Kimlik Kazanımına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- TDK. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 18.12.2019’da erişilmiştir.
- Tebliğler Dergisi [TD]. (1981). *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 44(2087).
- Tebliğler Dergisi [TD]. (1990). *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 53(2315).
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Turan, R. ve Safran, M. (1999). *Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi*. Ankara.
- Turan, R. (2006a). Eğitim ve Öğretimdeki Gelişmeler: Yeni Devlet Yeni Yeni Eğitim. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* İçinde (99-185). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Turan, R. (2006b). Cumhuriyetin Temel İlkeleri: Milliyetçilik. D. Yalçın (-V.d.), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* İçinde (275-280). Ankara: A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Turan, R., Safran, M., Hayta, N., Çakmak, M. A., Dönmez, C. ve Şahin, M. (2010). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (17. Baskı)*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Ülgen, G. (1997) *Eğitim Psikolojisi*. İstanbul: Alkım.
- Ünsal, Y. (1990). *Atatürk İmparatorluktan Milli Devlete*. Ankara: Tarih Kurumu Yayınları.
- Verma, G.K., & Mallick, K. (1999). *Researching education: Perfectives and techniques*. Philadelphia: Open University Press.
- Yalçınkaya, E. ve Uslu, S. (2015). Sosyal Bilgilerin Tarihçesi ve Temel Eğitimdeki Yeri. R. Sever (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (27-45). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Yazıcı, A. G. (2002). *Atatürk Düşüncesinde Gençlik Eğitim ve Spor* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yazıcı, K. (2012). Sosyal Bilgilerde Atatürkçülük Konularının Öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi (2. Baskı)* İçinde (670-712). Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşiltaş, E. ve Yılmaz, A. (2015). T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersine Yönelik Tutum Ölçeği; Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 7 (3), 233-254.
- Yıldırım, T. ve Mert, H. (2019). Atatürkçülük Konularının Öğretimi. T. Çelikkaya, Ç. Ö. Demirbaş, T. Yıldırım ve H. Yakar (Ed.), *Yeni Program ve Ders İçeriklerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi II (1. Baskı)* İçinde (189-226). Ankara: Pegem Akademi.
- YÖK, (2017). Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı : https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/YeniOgretmen-Yetistirme-LisansProgramlari/Sinif_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf adresinden 17.10.2019'da erişilmiştir.
- YÖK, (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı: 4-7. Sınıflar: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-OgretmenYetistirme-LisansProgramlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf adresinden 17.10.2019'da erişilmiştir.
- Yüksel, A. (2008). *Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Zarillo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi: İlkeler ve uygulamalar*. B. Tay ve S. B. Demir (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

EKLER

EK 1: Veri Toplama Aracı

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz

- ☐ Kız
☐ Erkek

2. Öğrenim Gördüğünüz Anabilim Dalı

- ☐ Sosyal Bilgiler Eğitimi
☐ Sınıf Eğitimi

3. Öğrenim Gördüğünüz Sınıf

- ☐ 3. Sınıf
☐ 4. Sınıf

4. Öğrenim Gördüğünüz Üniversite

- ☐ Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
☐ Gazi Üniversitesi
☐ Yozgat Bozok Üniversitesi
☐ Necmettin Erbakan Üniversitesi
☐ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

5. Öğrenim Gördüğünüz Üniversiteyi Tercih Etme Sıranız

- ☐ İlk on tercihimdi
☐ İlk ondan sonraki tercihimdi

5. Öğrenim Gördüğünüz Anabilim Dalından Mennun Olma Düzeyiniz

Memnun Değilim									Çok Memnunum
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Atatürk Algısı Ölçeği

			Hiç	Kısmen	Biraz	Oldukça	Tamamen
İFADELER	1	Atatürk ile ilgili anlatılanları dikkatlice dinlerim.					
	2	Atatürk ile ilgili özel günleri hatırlamak benim görevimdir.					
	3	Atatürk ile ilgili yazılanları okurken keyif alırım.					
	4	Atatürk'ün işaret ettiği sorumlulukların bilincindeyim.					
	5	Atatürk'ün hayatı ile ilgili yeterli bilgiye sahibim.					
	6	Atatürk ile ilgili araştırmalar yapmak isterim.					
	7	Milli Mücadele Dönemi denince aklıma ilk gelen isim Atatürk'tür.					
	8	Atatürk öğrenciler için ideal bir modeldir.					
	9	Atatürk ile ilgili bildiklerimi başkalarına anlatma fırsatını hiç kaçırmam.					
	10	Atatürk ile ilgili görsel malzemeleri aslına uygunluğuna göre ayırt edebilirim.					
	11	Atatürk ile ilgili bildiklerim arttıkça kendimi ona daha yakın hissediyorum.					
	12	Gürültülü bir ortamda dahi Atatürk'ün sesini ayırt edebilirim.					
	13	Atatürk Dönemi'nin işlendiği derslerde daha başarılı olurum.					
	14	Atatürk'ün kullandığı binaları ziyaret etmek öğrenmemi güdüleyicidir.					
	15	Lisansüstü eğitimimde Atatürk ile ilgili çalışma yapmak isterim.					
	16	Atatürk benim için yalnızca tarihi bir olgudan ibarettir.					
	17	İçeriği, Atatürk Dönemi olan derslere hazırlıklı gelmem gerekir.					
	18	Cumhuriyet Tarihimizin en önemli kesiti Atatürk Dönemi'dir.					
	19	Atatürk ile ilgili yazılmış bir kitabı rahatlıkla okuyup bitirebilirim.					
	20	Hayat felsefemin şekillenmesinde Atatürk önemli bir etkiye sahiptir.					
	21	Atatürk hakkında derslerde öğretilenleri ders dışında gözlemleyebilirim.					

22	Atatürk Dönemi'ne ait bir fotoğraf gösterildiğinde konuyla bağlantısını kurarım.					
23	Atatürk'ün asıl ilgimi çeken yönü kişiliğinden çok fikirleridir.					
24	Atatürk'ün Gençliğe Hitabesini anlamak vatandaşlık görevimdir.					
25	Anıtkabir her öğrenci tarafından ziyaret edilecek yerlerin başında gelir.					
26	Atatürk'ün düşünce sistemi evrensel niteliktedir.					
27	Atatürk, tüm vatandaşları kapsayıcı bir üst değerdir.					
28	Atatürk'ün fikirlerini, sahip olacağım çocuğa önce ben öğretirim.					
29	Atatürk ile ilgili aşırı bilgi yüklemesi beni ilgili konulardan soğutur.					
30	Atatürk'ün fikirlerini her ortamda savunabilirim.					
31	Atatürk konularının uygulamalı öğretilmesinden daha çok keyif alırım.					
32	Atatürk benim için en önemli liderdir.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ülkü UYAR
Doğum Yeri ve Yılı : Kayseri-1990
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta :ulku5299@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Mesleki Deneyim

Özel İldem Açık Ortaokulu 2019-(Halen)